Regeringens proposition till Riksdagen angående självstyrelselag för Åland.

Vid tillämpning av landskapet Ålands autonomi i praxis har framgått, att lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920, lider av särskilda otydligheter. Såsom en brist i Ålandslagen bör särskilt anmärkas, att kompetensfördelningen mellan riket och landskapet icke blivit utstakad med önskvärd skärpa och tydlighet samt att denna lag vid kompetensprövningen erbjudit åtskilliga tolkningssvårigheter. Många behörighetsfrågor hava genom lagtillämpning blivit lösta, andra kvarstå oavgjorda och nya sådana kunna yppa sig i den mån landskapet gör bruk av sin lagstiftningsrätt.

Från åländsk sida har villigt erkänts, att självstyrelselagen tillfört landskapets befolkning betydande förmåner i fråga om lagstiftnings-, förvaltnings- och självbeskattningsrätt och att självstyrelseorganen i viss mån genom densamma förmått jämna vägen för utveckling och framåtskridande inom landskapet. Men å andra sidan har av landskapets myndigheter upprepade gånger framhållits önskemålet om en revision av självstyrelselagstiftningen i syfte att avlägsna de otydligheter, som vidlåda densamma, samt skapa nödvändiga förutsättningar för ett friktionsfritt och fruktbärande lagstiftningsarbete till fromma för landskapet och dess befolkning samt därmed även för riket i dess helhet. Den omständigheten, att på grund av meningsskiljaktighet rörande självstyrelselagens rätta tolkning, särskilda lagar blivit av Ålands landsting antagna men icke fått träda i kraft, har utgjort ett irritationsmoment, som enligt vad från åländskt håll uttalats bibragt ålänningarna den uppfattning, att en frisinnad tolkning av lagen i många fall fått vika för en med autonomisystemets anda och syftemål oförenlig restriktiv tolkning.

Detta ärende har tidigare varit föremål för beredning av en statskommitté, som avgav sitt betänkande den 20 februari 1939, samt av en kommitté, tillsatt av Ålands landskapsnämnd. Sistnämnda kommittés betänkande är dagtecknat den 24 oktober 1941. I anslutning till detta betänkande har Ålands landsting till regeringen insänt en den 26 februari 1944 dagtecknad, till riksdagen ställd motion i föreliggande ärende. De i ärendet tillkomna handlingarna äro tills vidare oföredragna.

Genom en av Ålands landsting till Finlands regering riktad framställning, dagtecknad den 11 september 1945 har spörsmålet om revision av Ålands autonomilagstiftning ånyo blivit aktuellt och nya, av den ändrade politiska situationen föranledda synpunkter framförts till stöd för kravet om stabilisering av landskapets statsrättsliga ställning samt tryggande av nationalitetsskyddet. Statsrådet har i svarsskrivelse till landstingets talman uttalat, att de framställningar och förslag, som av landstinget göras, städse skulle med förståelse prövas av regeringen inom de gränser autonomilagstiftningen samt rikets enhet och suveränitetsprincipen det medgåve.

De anmärkningar och önskningsmål, som från åländsk sida framhållits i fråga om självstyrelselagens brister, föranledde Regeringen att upptaga detta ärende på sitt arbetsprogram. Den 8 november 1945 beslöt statsrådet tillsätta en ny kommitté under ordförandeskap av hovrättspresidenten Albert von Hellens för uppgörande av förslag till revision av lagstiftningen om Ålands självstyrelse. Denna kommitté, i vars arbeten representanter såväl för riket som för Ålands landsting tagit del, avgav sitt betänkande den 12 april 1946, och har kommitténs enhälliga förslag lagts till grund för Regeringens proposition i denna

grannlaga och svårlösta lagstiftningsfråga. De utredningar och förslag, som vid det tidigare beredningsarbetet framlagts, hava till stor del kunnat utnyttjas och beaktas vid propositionens utarbetande.

Genom sin ovan berörda motion har Ålands landsting åsyftat att avhjälpa påtagliga brister i autonomilagstiftningen samt att i så stor omfattning som möjligt utjämna här framträdande kompetenskonflikter genom självstyrelselagens förtydligande och att utbygga självstyrelsen med tillbörlig hänsyn tagen till lagens rätta mening och grund och så, att densamma utan hinder av en alltför trång rättstolkning verkligen skulle motsvara vad vid autonomilagens utfärdande åsyftats. Dessa önskemål, uttalade redan såväl av de internationella organen under den mellanfolkliga behandlingen av frågan om Ålands-öarnas rättsliga ställning som av Finlands statsminister inför Riksdagen vid behandlingen av ärendet om införandet av självstyrelse för Åland, hava även av Regeringen godtagits såvitt angår utvecklingen av landskapsautonomin och förtydligande av självstyrelselagens stadganden. Men å andra sidan har vid behandlingen av detta problem icke lämnats ur sikte, att jämväl rikets intressen härvid böra beaktas. Någon ingripande omgestaltning av Ålands statsrättsliga ställning och det nuvarande självstyrelsesystemet har icke av Regeringen vidtagits utan hava autonomilagstiftningens grunder i allt väsentligt lämnats orubbade. För ernående av större överskådlighet har i förslaget upptagits jämväl de lagrum, som vid revisionen lämnats oförändrade. Lagens ingress är avfattad i enlighet härmed. Lagen av den 11 augusti 1922, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning (den s. k. garantilagen) har för vinnande av enhetlighet i lagstiftningskomplexet i detta sammanhang inkodifierats i den reviderade självstyrelselagen.

I det följande lämnas en redogörelse för motiveringen av de ändringsförslag, som här framläggas. I främsta rummet hava härvid uppmärksammats bestämmelserna om kompetensfördelningen mellan riket och landskapet i fråga om lagstiftning och förvaltning. Dessa stadganden återfinnas i 9 och 17 §§ av självstyrelselagen. Ett annat viktigt ändringsförslag hänför sig till stadgandena rörande den ekonomiska utjämningen (26 §), vilka stadganden i flere avseenden befunnits vara bristfälliga, ofullständiga och omöjliga att efter ordalagen tillämpa. Andra reformkrav, som av regeringen beaktats, äro införande av begreppet åländsk hembygdsrätt, regler angående användningen av Ålands landskapsflagga, ordnande av ålandsdelegationens förvaltningsrättsliga ställning och arbetsuppgifter, förfarandet vid landskapslagars utfärdande och vid handläggning av kompetenskonflikter, språklagstiftning, ålänningarnas tjänstgöringsskyldighet i stället för värnplikt m. m.

LAG

om självstyrelse för Åland.

1. Vissa lagtekniska termer.

Benämningen *landskapsnämnd* för den centrala landskapsförvaltningens verkställande organ har i lagförslaget utbytts mot *landskapsstyrelsen,* vilket uttryck redan vunnit burskap och bättre motsvarar detta organs förvaltningsrättsliga ställning och arbetsuppgifter. Termen *republiken* har i lagförslaget genomgående utbytts mot det i detta sammanhang riktigare uttrycket *riket.*

2. Landshövdingens ställning såsom riksregeringsens representant (6 och 8 §§).

Landshövdingens befogenhet att sammankalla urtima landstingsmöte finge enligt förslaget utövas på uppdrag av republikens president, å vilken det jämväl ankomme att upplösa landstinget och förordna nyval. Bestämmelse har upptagits om presidentens befogenhet att i vissa fall utse ställföreträdare för landshövdingen.

Uti vissa av självstyrelselagens stadganden, nämligen i 6 §, 7 § 2 mom., 22 §, 32 § 2 mom., 34 och 25 §§, regleras landshövdingens ställning såsom riksregeringens representant på Åland. Någon ändring härutinnan torde icke vara av behovet påkallad. Inom sitt av självstyrelselagen begränsade verksamhetsområde har landshövdingen samma ställning som övriga landshövdingar överhuvud. Genom förordningen av den 12 februari 1937 är länsstyrel-

sen allmän förvaltningsmyndighet i varje län under landshövdingens chefskap. Bl. a. ankommer handläggningen av de förvaltningsrättsliga besvärsmålen å den omorganiserade länsstyrelsen. Nu omförmälda förhållanden påkallar sådan ändring av gällande 4 § (2 meningen), 12 § 2 mom. och 20 §, att termen landshövdingen i texten ersatts med länsstyrelsen.

I fråga om sättet för utnämning av landshövding har i förslaget införts garantilagens härom gällande stadganden med en nödigansedd komplettering, som avser det fall, att republikens president ansett sig icke kunna godkänna någon av de kandidater landstinget föreslagit.

Frågan om landshövdingens ställning till ålandsdelegationen beröres här nedan under 28 §.

3. Landskapet Ålands befolkning. Rättsbegreppet åländsk hembygdsrätt (2, 3, 4 och 5 §§).

Enligt lagförslaget skulle den i 2 § av gällande självstyrelselag upptagna definitionen på landskapet Ålands befolkning såsom obehövlig utmönstras.

Genom lag av den 1 september 1939 hava villkoren för lösningsrätt vid försäljning av fastighet på Åland bragts i konformitet med den i 3 § garantilagen stadgade förutsättningen för erhållande av kommunal rösträtt och rösträtt vid landstingsval, nämligen fem års bofasthet i vederbörande kommun. Denna lagändring avsåg att bereda ökad trygghet för jordens bevarande i åländska händer. Härigenom har burskap vunnits för införande i lagstiftningen av en särskild lokal medborgerlig status för de landskapets inbyggare, vilka en längre tid därstädes haft laga bo och hemvist. Vägande skäl föreligga att i lagstiftningen införa benämningen åländsk hembygdsrätt. Villkoren härför vore mantalsskrivning och fem års bofasthet i någon av landskapets kommuner. Med detta rättsbegrepp skulle då förknippas ej blott rösträtten vid kommunala och landtingsval samt jordens bevarande i åländska händer utan även vissa nya rättsverkningar med syftemål, att skänka ålandsbefolkningen full trygghet på nationalitetsskyddets område. Särskilda inskränkningar hava således i landskapets intresse ansetts påkallade även såvitt angår den inflyttade befolkningens näringsutövning. Enligt förslaget skulle rätt att inom landskapet idka öppen näring tillkomma endast dem, som åtnjuta hembygdsrätt.

Något laga hinder för medborgare i Finland att här fritt välja boningsort finnes icke och i fråga om mantalsskrivningen på Åland gälla samma regler som i riket. Men en viss kontrollrätt torde beredas landskapsmyndigheterna, för såvitt angår kriterierna för beviljande av den särskilda åländska hembygdsrätten åt inflyttad befolkning.

I sådant syfte skulle det enligt propositionen överlämnas åt landskapsstyrelsen att efter prövning och enligt vissa lagfästa grunder bevilja hembygdsrätt åt personer, som inflytta till landskapet efter lagens ikraftträdande. Förutsättning för hembygdsrättens beviljande bleve även i detta fall fem års oavbruten bosättning, men kunde denna termin i speciella fall, på grund av vägande skäl, förkortas. Ett övergångsstadgande erfordras för det fall, att någon vid lagens ikraftträdande ännu icke varit fulla fem år bofast inom landskapet.

Särskilda, från medborgarrättslagstiftningen hämtade grundläggande stadganden om förvärvande och förlust av hembygdsrätt hava intagits i lagen. Detaljföreskrifter torde kunna meddelas genom landskapslag.

I lagförslaget hava inkodifierats 3 och 5 §§ garantilagen, rörande förutsättningarna för kommunal rösträtt och rösträtt vid val till landstinget samt rätt att lösa fastighet på Åland. Dessa stadganden hava, på sätt redan angivits, förbundits med och anpassats efter den åländska hembygdsrätten. Förutsättning för lösningsrätt vore icke blott att fastighet sålts till person, som ej har hembygdsrätt, utan även om densamma genom gåva eller byte överlåtits till sådan person. Tvivelsmål hava yppats därom huru överlåtelse till juridisk person skall i detta avseende betraktas. Enligt förslaget bör sammanslutningens hemort jämte fem års verksamhet inom landskapet härvid vara bestämmande. Tilllika har bestämmelse intagits rörande tidpunkten för det prisläge, som bör läggas till grund för domstolens värdesättning av inlösning underkastad fastighet, i vilken fråga olika åsikter uttalats.

4. Kompetensfördelningen på lagstiftningsområdet mellan riket och landskapet (11 §).

Det ligger synnerlig vikt uppå, att bestämmelserna om kompetensfördelningen så vitt möjligt förtydligas och att skarpare gränser uppdrages mellan rikets och landskapets lagstiftningsbehörighet. Hithörande stadganden hava upptagits under lagförslagets 11 §, som motsvarar 9 § i gällande självstyrelselag.

Vid fastställande av lagens rätta mening och grund måste tillbörlig hänsyn i de föreliggande fallen tagas till de olika rättsbudens syften och de samhällsbehov lagstiftaren med desamma velat tillgodose såvensom till den rätt vidsträckta rörelsefrihet för de lokala organen, som autonomilagen avsett att förverkliga och ändamålet med autonomin betingar. För att vinna en större smidighet vid intressekonflikternas lösande och ytterligare understryka lagens andemening har 11 §, på sätt även tidigare varit fallet, givits en sådan avfattning, enligt vilken lagstiftningsrätten handhaves av landskapet med undantag av vissa angelägenheter, som förbehållits statsmakten. De viktigaste ändringarna i gällande lag äro enligt förslaget följande:

Grundlagsfrågor (11 § 1 och 2 mom.).

I förslaget har införts stadganden, som närmare precisera och förtydliga grundlagsbegreppet i anslutning till nuvarande praxis.

Av krigstillstånd eller kristid påkallad undantagslagstiftning (11 § 3 mom. 1 p.).

Stadganden därom, att lagstiftningen angående krigstillstånd samt angående livsmedels- och prisreglering hänföres till rikets exklusiva lagstiftningsmakt, hava intagits i förslaget. Regeringen anser, att landskapet såsom en integrerande del av riket icke kan undandraga sig att, i likhet med övriga delar av statsområdet bära de bördor och uppoffringar, som kristiden pålagt landet. Detta har i praxis av landskapet erkänts och beaktats, men principen härom bör erhålla ett positivt uttryck i lagtexten. — Person, som åtnjuter åländsk hembygdsrätt, finge icke förpliktas att utföra tvångsarbete utom landskapet.

Expropriation (11 § 3 mom. 1 p.).

Enligt gällande lag har lagstiftningen om expropriation förbehållits rikets lagstiftningsorgan med undantag av lagstiftning rörande expropriation för landskapet Ålands behov mot full ersättning. Begreppet landskapet Ålands behov är i viss mån svävande och har givit anledning till olika tolkning. Enär stadgandet i sin nuvarande formulering ej synes rätt överensstämma med autonomilagstiftningens system i övrigt, har i propositionen upptagits en avfattning, som ansluter sig till regeringspropositionen i ämnet av år 1919. Landskapet skulle sålunda tillförsäkras rätt att lagstifta om expropriation med undantag av rätt till expropriation för statens behov, vilken lagstiftning skulle förbehållas riket. För att bereda landskapet trygghet mot mer eller mindre tillfälliga förvaltningsbehov, har förbehållet så avgränsats att detsamma avser enbart statens ordinarie förvaltningsbehov.

Republikens vapen och flagga (11 § 3 mom. 2 p., 13 § 20 p.).

Lagstiftningen angående riksflaggans användning å statens och andra offentliga byggnader samt såsom handels- och sjöfartsflagga utgör ett prerogativ, som bör förbehållas statsmakten. Däremot kan det icke anses vara stridande mot republikens värdighet eller intressen att tillåta landskapets inbyggare och därvarande lokala myndigheter att begagna en landskapsflagga och bestämma om dess utseende och användning; jämväl ordningsföreskrifter om enskild flaggning kunna utan olägenhet överlämnas åt den lokala lagstiftningen. Härigenom finge givetvis intrång icke ske uti de även i landskapet gällande bestämmelserna angående riksflaggans användning på statens och andra offentliga byggnader. [1])

Titlar, värdigheter, ordnar och andra utmärkelsetecken (11 § 3 mom. 2 p.).

Förläning av titlar, ordnar, medaljer och vissa andra utmärkelsetecken har av ålder ansetts tillkomma statsöverhuvudet, och denna rätt är allt fortfarande förbehållen republikens president i överhetliga påbud och författningar. Jämväl stiftande och

[1]) Island hade redan innan landet vunnit full självständighet rätt att begagna egen flagga. Frågan om egen flagga för Färöarna är f. n. beroende på danska regeringens prövning.

utdelande av medalj för räddning av människoliv har städse betraktats såsom ett „kronans" prerogativ. Det av Finlands Röda Kors instiftade utmärkelsetecknet utdelas likaledes av republikens president.

I vissa fall har rättighet att utdela medaljer och hederstecken upplåtits åt samfund och korporationer, t. ex. de i landet verkande hushållningssällskapen. Centralhandelskammaren, banker och t. o. m. privata affärsföretag utdela utmärkelsetecken för långvarig trogen tjänst; dessa belöningar äro av enskild natur och regleras icke av offentligträttsliga föreskrifter.

Det synes vara skäl att även i nu berört avseende tydligt uppdraga behörighetsgränsen genom positiv lagbestämmelse. Ett stadgande i sådant syfte har upptagits under 11 § 3 mom. 2 p., och har stadgandet givits en sådan lydelse, att detsamma endast omfattar sådana rättigheter av nu berörd art, som utövas av republikens president. Bestämmelsen lägger icke hinder i vägen för landskapet att utdela hederstecken eller gåvor för allmän medborgerlig verksamhet eller förtjänstfull handling till landskapets fromma, förutsatt att sådant sker icke utan intrång i det av presidenten utövade prerogativet.

Undervisningsväsendet (11 § 3 mom. 6 p.). Lagstiftningen i detta ämne ankommer enligt gällande lag å landskapet, dock inom de gränser rikets allmänna lagstiftning rörande „grunderna för undervisningsväsendet" utstaka. Detta uttryck har lämnat rum för osäkerhet rörande de legala gränserna mellan statens och landskapets befogenhet. I praxis har det visat sig vara svårligt att strikte tillämpa en del grundstadgande principer i rikslagstiftningens ordalydelse. De största tolkningssvårigheterna hava framträtt på läropliktslagstiftningens område.

Med stadgandet om „grunderna" åsyftas uppenbarligen, att den legislativa regleringen av detta rättsområde icke bör i alltför hög grad avvika från de riktlinjer, som följas i riket. Regeringen har ansett, att lagstiftningen angående undervisningsväsendet bör i huvudsak förtroendefullt överlämnas åt landskapet. Rikets intressen skulle tillgodoses sålunda, att principen om lärotvång, såvitt angår dess utsträckning med avseende å tvång underkastat barn och de åldersår, under vilka lärotvång tillämpas, borde i landskapslagstiftningen iakttagas. Riket bör även förbehållas rätt att bestämma de fordringar landskapets lärdomsskola bör motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet.

Det torde anses självfallet, att landskapet på folkundervisningens gebit städse skall hålla jämna steg med utvecklingen i riket och att folkskolväsendet i landskapet alltid kommer att i fråga om läropliktens genomförande samt i organisatoriskt avseende stå på samma nivå som annorstädes i riket.

Vad åter undervisningen i övrigt beträffar, skulle landskapet likaledes få ordna densamma efter sina behov. Men ifall riket, såsom naturligt är, förbehålles rätt att bestämma de fordringar landskapets lärdomsskola bör motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet samt de kunskapsmått, som erfordras för vinnande av viss, av staten erkänd kompetens, skulle tillfyllestgörande garantier erhållas för att undervisningsväsendet i landskapet icke komme att organiseras på ett sätt, som vore främmande för det system, som i riket tillämpades. Angående den tillsynsbefogenhet, som bör ankomma å rikets kontrollmyndigheter, hava nödiga bestämmelser upptagits under 19 § av förslaget.

Kostnaderna för folkskolväsendet böra enligt 25 § i gällande självstyrelselag erläggas av landskapet, som dock kan påräkna, att utgifterna enligt lagbestämda grunder kompenseras i utjämningsväg. Lagstiftningen på detta område har i praxis tillerkänts landskapet och förslaget innefattar icke någon ändring härutinnan.

Kommunal rösträtt (11 § 3 mom. 7 p.). Denna lagstiftning har hänförts till landskapets behörighetsområde frånsett „grunderna för kommunal rösträtt". Även detta uttryck har vållat osäkerhet vid tillämpningen och synes böra förtydligas i anslutning till vedertagen tolkning.

Allmän och speciell privaträtt (11 § 3 mom. 8 p.).

Stadgandet i 9 § 2 mom. 8 p. av gällande lag har utfallit redaktionellt och sakligt otillfredsställande och har förtydligats utan att dock någon avsevärd förskjutning av behörighetsgrunderna åsyftats.

Vattenrätten (13 § 1 mom. 4 p.).

Vattenrätten bildar ett organiskt och enhetligt rättssystem, vars olika grenar gripa in i varandra. Ur lagteknisk synpunkt möter det avsevärda svårigheter att uppdela detta ämnesområde i riks- och landskapslag. Vattenkraft för industriell verksamhet står av naturliga skäl icke till buds på Åland. Stadgandena om rätt att använda vattenkraft i strömfall och att bygga i vattendrag, så ock bestämmelserna om anläggningstillstånd hava icke någon nämnvärd tillämpning på Åland, vilket däremot är fallet i fråga om användande av vatten för hushållnings- och jordbruksändamål. Då en strängt genomförd uppdelning av resp. behörighetsområden som sagt möter lagtekniska svårigheter, har regeringen föreslagit, att hela detta rättsgebit skulle hänföras till landskapets kompetens.

Folkpensionering (11 § 3 mom. 9 p.).

Detta område har förbehållits rikets exklusiva lagstiftningsmakt.

Moderskapsunderstöd, familjebidrag, barnskydd, social omvårdnad (13 § 1 mom. 5 och 14 p.).

Lagstiftningen angående social omvårdnad, fattigvård, vårdnämnder, moderskapsunderstöd, familjebidrag, familjebostadsunderstöd och barnskydd har i princip tillerkänts landskapet med vissa undantag. Sålunda har behandlingen av lösdrivare och alkoholister förbehållits rikets behörighet.

Arbetarlagstiftningen (11 § 3 mom. 9 p; 13 § 1 mom. 6 p.).

Lagstiftningen om arbetarskydd och arbetarförsäkring har såsom i nu gällande lag är fallet hänförts till rikets kompetens, likaså lagstiftninegn angående kollektivavtal och medling i kollektiva arbetstvister.

Lagstiftningen om arbetsavtal, arbetsreglemente, läroavtal och bostadsförmedling skulle förbehållas landskapet, som i dessa delar även tillåtits utnyttja sin lagstiftningsfogenhet.

Jordinlösning och kolonisation (13 § 1 mom. 7 p.).

Lagen om snabbkolonisation likasom den nya jordanskaffningslagen äga enligt uttryckliga bestämmelser icke tillämplighet på Åland. Lagstiftningen angående jord- och tomtlega har tillförts landskapets behörighetsområde, likasom även lagstiftningen om jordbruket och dess binäringar.

I fråga om jordinlösning och kolonisation ansluter sig propositionen till den av ålandsdelegationen hävdade rättsuppfattningen, enligt vilken nämnda särlagstiftning bör inrymmas under begreppet „idkande av jordbruk" och således i princip höra lanslaget till. Frågan on inlösen av legoområden är visserligen numera utan praktisk betydelse, enär i landskapet befintliga legoområden, möjligen på något enstaka undantag när, samt den del av statens jordegendomar ,där kolonisationsmöjlighet förelegat, blivit föremål för kolonisation. Redan nu hava de i sig själva till arealen obetydliga åländska hemmanen under påverkan av den senare tidens socialpolitiska lagstiftning genom klyvning och ägostyckning utsatta för stor splittring.

Skiftes -och registerväsendet; lagstiftning om stadsplan och tomtindelning; tomtmätning i stad; byggnads- och brandlagstiftning. (11 § 3 mom. 9 p.; 13 § 1 mom. 19 p.).

Lagstiftningen angående skiftesväsendet har enligt gällande lag hänförts till rikets exklusiva lagstiftningsområde. Till denna grupp hör icke blott skifte av jord på landet utan även den särlagstiftning, som gäller beträffande skiftesförrättningar på stads- och köpingsområde. Skiftesväsendets rättsområde omfattar jämväl registrering av jordlägenheter på landsbygden samt förandet av tomtbok och annat fastighetsregister i stad. Alla dessa lagstiftningskomplex torde hänföras till rikets behörighetsområde.

Tomtmätningen utgör ett komplement till tomtindelningen i stad och köping och skall övergå varje nybildad eller reglerad tomt. Genom tomtmätningen bliva tomtgränserna ej blott i mätningstekniskt utan även i rättsligt avseende bestämda; tomtmätningen bildar grundvalen för lagfart och inteckning samt för inregistrering i tomtboken. Den lagstiftning, som reglerar tomtmätningen, synes böra hänföras till rikets kompetensgebit.

Huvudsyftemålet med den moderna stadsplanelagstifningen är uppklarandet av samhällets och den enskilde markägarens mellanhavande vid stadsplanens genomförande samt underlättande av enskild

jords inkorporering. Denna speciallagstiftning klargör stadsplanebegreppet och dess innebörd, reglerar stadsplaneproceduren och tomtindelningsförfarandet, lagfäster stadsplanens rättsverkningar gentemot samhället och den enskilde, påbjuder lösningsrätt och lösningsplikt samt andra åtgärder för det allmänna vid stadsplanens genomförande, ålägger tomtägare bidragsplikt vid anskaffande av gatumark och iordningställande av gata samt ordnar samhällsbildningar på landsbygden.

Rikets stadsplanelagstiftning har icke någon större praktisk tillämpning på Åland, där stadsbildningsprocessen fortgår under synnerligen enkla och okomplicerade förhållanden. Den legislativa normering, som i detta ämne kan anses påkallad, har hitintills med stöd av bemyndigande i landskapets kommunallagstiftning utan olägenhet ägt rum genom Mariehamns byggnadsordning. Det finnes icke något vägande skäl för att förbehålla riket lagstiftningskompetensen på detta område. Att märka är likväl, att stadsplanelagstiftningen innehåller vissa föreskrifter av rikslagstiftningsnatur, nämligen privaträttsliga och processrättsliga bestämmelser samt stadganden rörande lagfart och inteckning; dessa föreskrifter kunna av landskapets recipieras endast enligt regeln om lagar „av blandad natur" (Jfr. 14 § 3 mom.).

Näringsrätt. (11 § 3 mom. 10 p; 13 § 1 mom. 9 p.).

De rättgebit, som innefattats uti näringsrätten i inskränkt mening, hava tillhört landskapet med undantag för „grunderna att idka näring och yrke". Detta i gällande självstyrelselag ingående förbehåll har ur lagtexten utmönstrats såsom alltför obestämt. I 11 § hava uppräknats en grupp av reglementerade näringar, vilka underlåge rikets lagstiftningsbehörighet. Vid sin lagstiftning bör landskapet vara bundet av grundsatserna om näringsfrihet och villkoren för utlännings näringsrätt.

Vissa näringsfång, som äga samband med den allmänna hälsovården, så ock telegraf-, telefon- och radioverksamheten hava enligt lagförslaget (punkterna 15 och 17) underlagts rikets lagstiftning.

Annan allmän eller speciell privaträtt. (11 § 3 mom. 11 p.).

Enligt stjävstyrelselagen äro vissa grenar av privaträtten (ex. lagstiftningen angående jordbruket och dess binäringar, jordlegorätten, delar av näringsrätten och arbetarlagstiftningen) förbehållna landskapets lagstiftningsbehörighet, medan övriga delar av privaträtten höra rikslagstiftningen till. Hit hänföras bl.a. sakrättens och den allmänna obligationsrättens rättsgebit.

Särskilda till landskapets behörighetsområde hänförda rättsgebit äro av den art, att desamma i hela sin vidd inom ramen för landskapets allmänna behörighet böra kunna av landskapet legislativt regleras, jämväl såvitt angår i resp. lagkomplex ingående normer av privaträttslig natur. Till dessa grupper höra vattenrätten (13 § 1 mom. 4 p.), vissa delar av arbetarlagstiftningen (13 § 1 mom. 6 p.), jord- och tomtlegorätten samt jordbruket och dess binäringar (13 § 1 mom. 8 p.) ävensom särskilda delar av näringsrätten (13 § 1 mom. 9 p.), För övrigt äro privaträttsliga stadganden av rikslagstiftningsnatur, landskapet dock obetaget att i landskapslag recipiera sådana bestämmelser enligt den förlagar av blandad natur gällande regeln (14 § 3 mom.).

Fornminnesvården (11 § 3 mom. 12 p.; 13 § 1 mom. 10 p.).

Denna lagstiftning representerar ett så betydande landskapsintresse, att lagstiftningsbehörigheten i princip borde tillhöra landskapet med vissa av statsintresset betingade undantag.

Skiljemannaförfarandet (11 § 3 mom. p. 13).

Lagstiftningen angående skiljemannaförfarandet har såsom hörande till processrätten hänförts till rikets lagstiftningsbehörighet.

Strafflagstiftning; rättegångs-, konkurs- och utsökningsväsendet; allmän ordning och säkerhet (11 § 3 mom. p. 13; 13 § 1 mom. p. 11, 12).

Den omständigheten, att lagstiftningen å strafflagens gebit är förbehållen rikets lagstiftningsmakt, innefattar icke hinder för landstinget att inom sådana rättsområden, som höra till landskapets lagstiftningsbefogenhet, antaga straffbestämmelser med eller utan avvikelser från resp. straffbud uti den i riket gällande särlagstiftningen.

Dylika bestämmelser få dock icke innefatta någon ändring i gällande strafflag. En sådan rättsuppfattning, enligt vilken till „strafflag" i självstyrelselagens mening borde hänföras även straffbestämmelser, hörande till landskapslagstiftningens områden, kunde medföra svårigheter för lokallagstiftningen, i så måtto nämligen att resp. rättsområden bleve bundna av rikets ev. straffnormer, vilka icke ens alltid kunde inpassas i landskapslagstiftningens system och, lösryckta ur sitt sammanhang, svårligen kunna tillämpas på Åland. Landskapet torde dock icke böra tillerkännas vidsträcktare rätt än att lagstifta om bötesstraff för överträdelse av landskapslagar, men icke om frihetsstraff. I praxis komme landskapet givetvis att i regel följa rikets straffsatser.

För klargörande av denna omtvistade kompetensfråga har uttrycket „strafflag" i gällande självstyrelselag ersatts med lokutionen „den allmänna strafflagen". Angående landskapets rätt att inom vissa gränser lagstifta om straffbestämmelser, resp. om viten och annat äventyr, har förbehåll intagits i förslagets 13 § 1 mom. 11 punkten.

Till landskapets lagstiftningsbefogenhet har principiellt hänförts jämväl bestämmelser angående disciplinär bestraffning av landskapets funktionärer.

Rättsvården i vidsträckt mening är enligt självstyrelselagen hänförd till rikets kompetensområde. Likaså utsökningsväsendet i hela dess vidd, inklusive konkursrätten. Den allmänna ordningen och säkerheten utgör däremot i princip en landskapets angelägenhet såväl med avseende å lagstiftning som förvaltning, dock så, att omsorgen om statens säkerhet är förbehållen rikets myndigheter.

En strängt genomförd uppdelning av polisförvaltningen på Åland har icke ägt rum, utan har denna förvaltningsgren genom överenskommelseförordningar, den senaste utfärdad den 19 mars 1943, ordnats på basen av ett partiellt sammanförande av statens och landskapets polisangelägenheter.

Någon förskjutning av den lagfästa gränsen mellan statens och landskapets polisförvaltning torde icke vara önskvärd eller av behovet påkallad.

Hälso- och sjukvården (11 § 3 mom. p. 15; 13 § 1 mom. p. 16).

Jämlikt 9 § 2 mom. 9 punkten, jämförd med 17 § 1 mom. självstyrelselagen, ankommer „det allmänna övervakandet av hälsovården samt „bekämpandet av epidemier och andra smittsamma sjukdomar" å rikets myndigheter såväl i fråga om lagstiftning som förvaltning. Förstnämnda uttryck har givit anledning till tolkningssvårigheter; dess innebörd har i praxis utsträckts så långt, att landskapets lagstiftningsbefogenhet på detta område nästan omöjliggjorts. En kompetensfördelning efter klarare linjer bör fördenskull eftersträvas. Den obestämda lokutionen „det allmänna övervakandet" bör i sådant syfte ersättas med tydligare och mera koncisa stadganden.

Enligt Regeringens åsikt har landskapet självt det största intresse av att hälso- och sjukvården handhaves på bästa möjliga sätt. Rikets huvudintresse ligger däri, att staten får bestämma om bekämpande av smittsamma sjukdomar, att dess fackmyndighet, medicinalstyrelsen, har en viss inspektionsbefogenhet i landskapet samt att i riket gällande bestämmelser om behörighet att utöva läkarkallet och vissa yrken på hälsovårdens område skola tillämpas jämväl på Åland. Dessutom finnes ett antal lagstiftningsområden inom medicinalväsendets rättsgebit, som på grund av sin art böra förbehållas rikets uteslutande lagstiftningsmakt. I övriga delar torde hela området för hälso- och sjukvården överlämnas åt landskapet, vilket jämväl bör anses vara självstyrelselagens mening.

Medicinalstyrelsens tillsynsmyndighet utgör begreppsenligt en förvaltningsangelägenhet, som bör normeras och avgränsas enligt 19 § av förslaget, som motsvarar den nuvarande 17 §.

I syfte att giva lagens praktiska tillämpning nödig stadga och klarhet borde bestämmelserna under punkt 15 utfyllas genom uppräkning av de lagstiftningsområden, som komma att förbehållas rikets uteslutande lagstiftningsmakt.

I främsta rummet kommer härvid i betraktande den lagstiftning, som avser bekämpande av epidemier och andra smittsamma sjukdomar. Hit höra bl. a. de delar av rikets hälsovårdslagstiftning, som hava avseende å epidemivården ävensom åtgär-

der för tuberkulosens och spetälskans bekämpande samt mot de veneriska sjukdomarna. Jämväl lagstiftningen om vaccination hör till denna grupp. Till stadgandet erfordras förtydligande tillägg av innehåll, att i detsamma inbegripes jämväl bekämpande och förebyggande av sjukdomar hos husdjur. Åtgärder för bekämpande av sjukdomar hos fisk- och kräftbeståndet tillhöra fiskerilagstiftningen och falla på grund härav under landskapets kompetens.

Lagstiftningen angående behörighet att utöva läkarkallet, tandläkar- samt djurläkaryrket har redan enligt gällande kompetensfördelning ansetts underlyda rikslagstiftningen; detsamma bör gälla den vid apoteks- och veterinärväsendet anställda personalens kompetens. Jämväl kan från statens sida det krav uppställas, att sjukgymnaster, massörer, barnmorskor, hälso- och sjuksköterskor och sjukvårdare fylla enahanda fordringar, som tilläventyrs finnas uppställda för utövande av motsvarande sysslor i övriga delar av riket. De i riket gällande bestämmelserna angående den i sådan verksamhet sysselsatta personalens utbildning, allmänna rättigheter och skyldigheter torde även höra rikslagstiftningen till.

I praxis har det icke sällan mött svårighet, särskilt på grund av de begränsade möjligheterna att i riket erhålla resp. speciallundervisning på svenska språket, att rekrytera den för hälso- och sjukvården erforderliga personalen på Åland. Med anledning härav har Regeringen ansett sig kunna medgiva läkare och vissa andra grupper av yrkesidkare, vilka erhållit sin utbildning i Sverige och där förklarats kompetenta, rätt att vid sin verksamhet på Åland utan dispens anses uppfylla de fordringar, som äro uppställda för motsvarande sysslor i övriga delar av riket. En självfallen förutsättning härvid är, att vederbörande äro finska medborgare. Något men för hälso- och sjukvården på Åland skulle denna undantagsbestämmelse, som intagits under förslagets 19 §, icke medföra på grund av den höga standard utbildningen i Sverige på dessa områden intager.

Beträffande sinnessjuklagstiftningen har densamma enligt vedertagen tolkning hänförts till rikets behörighetsgebit, för såvitt denna lagstiftning innefattar legal garanti för den personliga okränkbarheten och oantastligheten eller äger samband med straffprocessen eller straffverkställigheten. Landskapet har t.v. icke utnyttjat sin lagstiftningsbefogenhet på övriga delar av detta område.

Till rikslagstiftningen hava ytterligare hänförts bestämmelser om rättsmedicinska obduktioner och undersökningar samt lagstiftning om distrikts-, stads- och kommunalläkare ålagda andra statsmedicinska uppgifter inom områden, hörande till rikets lagstiftningsmakt. Regleringen av dessa läkares tjänstgöringsområden synes på grund av Ålands insulära läge och landskapets geografiska struktur lämpligen överlämnas åt den lokala lagstiftningen.

Genom den nya lagen om den allmänna läkarvården, given den 9 juni 1939, avskaffas provinciallläkartjänsterna och ersättas med s.k. länsläkartjänster; lagen förutsätter inrättande av en landskapsläkartjänst för Åland, vars innehavare beträffande utnämning, tjänsteställning och åligganden vore likställd med länsläkarna i riket. Denna funktionär skulle såsom statstjänsteman direkte underlyda medicinalstyrelsen och länsstyrelsen.

Den nya lagstiftningen inför ett legalt tvång för kommunen att med lagstadgat understöd anställa och avlöna stads- och kommunalläkare. Dessa av hälso- och sjukvårdens effektivisering påkallade förpliktelser synas böra såsom rikslag gälla för riket i dess helhet inklusive Åland.

En legislativ reglering av apoteksväsendet har i riket ägt rum genom lag av den 4 januari 1928 och därtill anslutna verkställighetsföreskrifter. Rörande handeln med apoteksvaror och dessas fabriksmässiga tillverkning stadgas åter i apoteksvarulagen av den 5 december 1935 och i en därtill ansluten förordning. Det lagstiftningsgebit, som inrymmes i berörda två lagar, har förbehållits rikets lagstiftningsmakt. Lagstiftningen på dessa specialområden förutsätter nämligen en effektiv och sakkunnig tillsyn från statsmaktens sida. Den avgift, som påföres apotek, är till sin natur en näringsskatt, och tillkommer landskapet på grund av 21 § i gällande självstyrelselag bestämmanderätten över denna pålaga.

Slutligen har lagstiftningen angående köttkontroll och införsel av vissa djurslag och djurprodukter av Regeringen hänförts till rikslagstiftningen, vilket synes stå i

överensstämmelse med självstyrelselagens system.

Kommunernas legala förpliktelser beträffande upprätthållande av sjukhusvården, barnmorske- och hälsosysterverksamheten m. fl. härmed jämförliga åligganden inom den allmänna hälsovårdens ressort torde böra ordnas av landskapet självt på sätt lämpligast synes. Rikets föreskrifter kunna på grund av landskapets säregna förhållanden vara förfelade på Åland. Någon frelstelse för landskapet att åvälva kommunerna mindre uppoffringar än dem, som pålagts rikets kommuner, torde knappast föreligga, synnerligast som statens bidragsskyldighet till kostnaderna för dessa förvaltningsgrenar ytterst äro beroende därav, huruvida omsorgen om den allmänna hälsovården motsvarar de krav riket i sitt eget intresse uppställer.

Statens anläggningar på Åland (11 § 3 mom. p. 16).

På grund av den ställning landskapet statsrättsligt intager till riket är det självklart, att lagstiftningen angående statens anläggningar på Åland borde höra riket till.

Offentlig sjörätt; utrikeshandelns enhetlighet; varuutbytets frihet; åtgärder till befrämjande av den inhemska sädens avsättning; radioväsendet (11 § 3 mom. 17 p.; 13 § 1 mom. 17 p.).

Den offentliga sjörätten eller sjöfartsrätten är enligt gällande lag förbehållen rikets organ. Kommunikationsväsendet är enligt lagens 17 § 1 mom. 7 p. bibehållet under statens förvaltning, resp. uppsikt ej blott såvitt angår statens kommunikationer utan även i fråga om transitotrafiken och samtrafiken mellan landskapet och fastlandet. Inrättandet och öppenhållandet av allmän farled eller sådan, som icke uteslutande användes för enskilt behov, ankommer å statens myndigheter. Mindre samfärdsleder, ex. båt- och fiskeleder, hava dock ansetts tillhöra landskapet. Väghållningen är h. o. h. en landskapets angelägenhet.

Från åländskt håll har det önskemål uttalats, att den lokala sjötrafiken och dess behov skulle tillgodoses genom åländsk lagstiftning och förvaltning samt att begreppet farled skulle i sådant syfte avgränsas. Likaså borde förvaltningen av ärenden, som röra samtrafiken endast med fastlandet, betraktas såsom en åländsk angelägenhet.

Praxis har i dessa frågor varit vacklande, t. o. m. då ärendet rört trafikleder av rent lokalt intresse. Regeringen har vid prövningen av denna fråga funnit, att lagstiftningen angående sistnämnda samfärdsleder bör hänföras till landskapets kompetens samt att ett förtydligande i sådant syfte bör i lagen införas. Från den riket förbehållna sjöfartslagstiftningsrätten borde till landskapets förmån uttryckligen undantagas „lagstiftningen rörande den lokala sjötrafiken och härför avsedda kommunikationsleder". Frågan om förvaltningsbefogenheterna på den lokala samfärdselns område skall senare beröras.

Det ligger i sakens natur, att normering av exporten för tillvaratagande av viktiga handelspolitiska intressen (ex. smör och näringsfett) bör falla under rikets exklusiva behörighet. Den i 11 punkten i dess nuvarande lydelse begagnade lokutionen „handelns enhetliga ordnande" avser givetvis utrikeshandeln, men icke resp. näringsgrenar såsom sådana, då ju kompetensfördelningen i detta avseende regleras på annat ställe av lagen. Ett förtydligande av detta uttryck i lagtexten torde anses påkallat.

Till rikets exklusiva behörighetsgebit har, liksom även i gällande lag, hänförts lagstiftningen angående „varuutbytets frihet", varmed i detta sammanhang förstås den inom vissa näringsrättsliga skrankor frilagda inrikescirkulationen av handelsvaror och förnödenheter mellan säljare och köpare samt mellan olika landsdelar.

Den av tull- och handelspolitiska motiv dikterade lagstiftningen angående främjande av den inhemska sädens avsättning och tryggande av landets självförsörjning har i förslaget upptagits bland områden, hörande till rikets exklusiva lagstiftningsmakt.

Lagstiftningen angående radioväsendet, som icke uttryckligen beröres i självstyrelselagen, har likaledes hänförts till rikslagstiftningens gebit.

Ändring i kommunal eller kameral indelning. (11 § 3 mom. 18 p.).

Frågan om kommunal indelning måste vara enhetligt reglerad över hela statsområdet. Detta gäller såväl förutsättningarna

för indelningsändring, dess genomförande och rättsverkningar samt förfarandet. Den ecklesiastika och den judiciella indelningsändringen falla likaledes utanför de för självstyrelsen utstakade gränserna. Däremot måste ändring i den administrativa indelningen anses höra landskapet till, såvitt angår förvaltningsverksamhet, som ankommer å landskapet. Så länge polisförvaltningen på Åland handhaves av statens och landskapets myndigheter gemensamt måste givetvis en ändring i resp. distriktsindelning genomföras efter samrådan mellan rikets och landskapets behöriga organ.

Den kommunala, administrativa, ecklesiastika och judiciella indelningen följer i regel ägogränserna åt, men fall kunna förekomma, då resp. indelningsgränser ha blivit uppdragna över ägorna till en odelad fastighet. En kameral utbrytning blir då erforderlig t. ex. vid införlivning av delar av jordbruksenheter med stad och köpningskommun eller överflyttning av sådana delar från en landskommun till en annan eller ock för utjämnande av vissa i vårt land talrikt förekommande oregelbundenheter i rikets indelning. Den lagstiftning, som har till uppgift att anpassa den kamerala indelningen efter övriga indelningar, bör äga enhetlig tillämpning över hela statsområdet.

Område, som är reglerat genom internationella fördrag (11 § 3 mom. 19 p.).

Denna punkt har i lagförslaget upptagits i oförändrad avfattning. Dock har Regeringen ansett, att landskapets autonomi icke finge utan landstingets samtyeke genom fördrag beskäras. Denna bestämning får anses såsom en direkt konsekvens av stadgandet i 44 § av förslaget.

Område, som hittills icke av lagstiftningen förutsatts (11 § 3 mom. 20 p.).

Denna punkt, som infördes i 1919 års proposition, har icke ansetts hava en så vidsträckt innebörd, att varje lagfråga, som uppkommer, eller varje utveckling eller påbyggnad av godkända rättsnormer skulle vara undantagen landskapets kompetens. I 9 § uppräknas vissa huvudgrupper av rättssystemet, vilka genom det normala lagstiftningsarbetet undergå en kontinuerlig utveckling, varvid den legislativa normeringen kan utsträckas till nya rättsförhållanden, som ej tidigare varit reglerade. Att alltid anse dylika nya rättsförhållanden såsom „område, vilket härintills icke av lagstiftningen förutsatts", kan icke hava varit lagstiftarens mening, utan åsyftas härmed alldeles nya lagstiftningsgebit, som tidigare ej ingått såsom länkar i rättsystemet, bl. a. frågor, som framkallats genom nyuppkomna faktiska förhållanden (ex, teknikens vinningar, uppfinningar och dyl.).

Trots denna begränsning, vilken i praxis godtagits, har stadgandet i sin nuvarande vaga avfattning lämnat rum för meningsskiljaktighet. Ett lagstiftningsområde, som principiellt borde höra landskapet till, kan på grund av detta stadgande förklaras vara underlagt rikets lagstiftningsbehörighet. Dessa tolkningssvårigheter skulle väsentligen minskas, i fall de i 11 § självstyrelselagen ingående allmänna grundsatserna skulle tjäna till ledning vid frågans avgörande. Till stadgandet har i sådant syfte fogats ett förtydligande tillägg.

Vissa grundrättigheter, som ansetts böra oförkränkt garanteras landskapet (11 § slutmomentet).

Grundsatserna om allmän läroplikt, allmän och lika kommunal rösträtt samt omedelbara, proportionella och hemliga val äga giltighet även på Åland. Garantilagen avser utom annat att trygga jordens bevarande i åländska händer. Ett på Åland uttalat önskningsmål att dessa hörnstenar för ett demokratiskt styrelsesätt och denna garanterade jordbesittningsrätt icke finge beträffande Åland rubbas eller ändras utan landstingets samtycke har Regeringen ansett sig kunna bifalla och upptagit stadgande härom såsom slutmoment i 11 §.

5. *Utfärdande av administrativa förordningar på Åland* (12 §).

Motsvarande 11 § i självstyrelselagen har i sin sammanträngda form utfallit redaktionellt otillfredsställande. De begagnade ordalagen hava lämnat rum för tvekan, huruvida rättigheten att i administrativ väg utfärda förordningar för Åland jämväl hänför sig till ärenden, som falla inom ramen för landskapets lagstiftningsbehörighet, eller om paragrafen åsyftar endast sådana av republikens president eller statsrådet för landskapet utfärdade förordningar, vilka tillhöra rikets lagstiftningsområde.

Paragrafen har formulerats i enlighet med den senare tolkningen.

6. Landskapet tillhörande rättsområden (13 §).

För erhållande av klaraste möjliga behörighetsgränser mellan riket och landskapet och för att såvitt möjligt eliminera det här framträdande osäkerhetsmomentet har landskapets behörighetsområde under 13 § avgränsats i förhållande till riket genom uppräkning av de viktigaste rättsgebit, som hänförts till landskapets kompetens.

Det övergångsstadgande, som ingår i första momentet av nuvarande 10 §, kan icke såsom sådant bibehållas utan har i delvis förändrad avfattning överförts till lagförslagets slutstadganden.

Förbehållet i 10 § 2 mom. „med det undantag, som i 27 § omförmäles" bör utelämnas. Undantaget avser nämligen den i 27 § förutsatta lagen angående landskapets inbyggares skyldighet att tjänstgöra vid lots- och fyrinrättningen. Enligt förslaget (34 §) skulle denna förpliktelse för inbyggarna på Åland utbytas mot tjänstgöringsskyldighet vid civilförvaltning. Hithörande verkställighetslag skulle med tillämpning av stadgandet i 5 § lagen om självstyrelselagens bringande i verkställighet vara av exklusiv rikslagsstiftningsnatur, men skulle enligt förslaget lagen stiftas med bifall av Ålands landsting.

Uti andra momentet av 13 § behandlas de båda formerna för utövningen av landskapets lagstiftningsrätt: landskapslagar, innefattande självständiga lagstiftningsakter och landskapslagar, innefattande recipierad allmän lagstiftning. En tredje grupp bilda landstingsbesluten i beskattningsfrågor; dessa sistnämnda skulle icke benämnas landskapslagar.

7. Landskapsstyrelsens rätt att utfärda landskapsförordningar (13 § slutmomentet).

Enligt gällande lag har landskapsnämnden icke någon befogenhet att utfärda stadganden, som till sitt innehåll äro förpliktande rättssatser. Förslaget tillerkänner landstinget rätt att åt landskapsstyrelsen delegera sin befogenhet att genom landskapsförordning utfärda förekrifter, vilka till sin art äro av administrativ natur. Dessa landskapsförordningar skulle underställas ålandsdelegationens granskning.

8. Granskningen av landskapslagar genom statsmaktens organ (14 §).

Uti regeringspropositionen till 1919 års riksdag hade republikens president förbehållits stadfästelserätt, förbunden med absolut vetorätt, men i riksdagen erhöll 12 § sin nuvarande lydelse, som tillerkänner presidenten absolut veto utan sanktionsrätt och i allt övrigt gör landskapslagstiftningen beroende endast av landskapets eget lagstiftningsorgans beslut. Presidentens inflytande å landskapslagstiftningen är betingat, dels av den självklara uppgiften att övervaka, att landstingets kompetens icke överskrides, dels av omsorgen att rikets „allmänna intresse" icke åsidosättes.

1 mom. av 12 § har överförts till 13 § och i 2 mom. har en sådan ändring vidtagits, att landstingsbesluten av landskapsstyrelsen skulle direkte insändas till republikens president.

Uti 12 § 3 mom. stadgas, att republikens president i vissa fall skall vid utövningen av sin vetorätt beträffande landstingets lagstiftning infordra högsta domstolens utlåtande. Enligt numera vedertagen rättsuppfattning anses högsta domstolens uppgift i dessa fall innefatta endast en konsultativ prövning, men icke att domstolen på ett för presidenten bindande sätt avgör kompetensfrågan. Under den tid Ålands autonomi varit i funktion har högsta domstolens utlåtande — frånsett ett enstaka undantagsfall — i praxis städse varit normgivande för presidentens resolution.

Enligt förslaget skulle landets högsta judiciella myndighet fortfarande beredas tillfälle att uttala sin åsikt i de juridiska spörsmål, som beröra landskapets lagstiftningsgebit. Då det emellertid är nödvändigt, att dessa ärenden bliva med största möjliga tillbudsstående sakkunskap förberedda, har regeringen velat lägga särskild vikt uppå, att även ålandsdelegationen finge utlåta sig innan en kompetensfråga avgöres, vilket vore ägnat att stärka förtroendet till att det träffade avgörandet motsvarar vad som kan anses rättvist och skäligt.

Förbehållet att republikens president äger rätt att låta landskapslag förfalla, där han anser lagen vara „stridande mot republikens allmänna intressen" intogs i självstyrelselagen i samband med den änd-

ring i systemet för landskapslagarnas utfärdande, som i riksdagen genomfördes vid sanktionsrättens utmönstrande.

Den befogenhet, som genom berörda stadgande tillerkänts presidenten, är till sina grunder svävande och kan vara beroende på prövning med hänsyn till för tillfället rådande politiska stämningar. I huvudsak äro ju rikets intressen redan beaktade genom den i självstyrelselagen genomförda kompetensfördelningen och kompetensprövningen. Veterligen har vetorätten på denna grund icke i praxis behövt utnyttjas, utom i ett enda fall, då en landskapslag av en obetydlig anledning hindrades träda i kraft. Det synes överensstämma med lagens rätta förstånd, att varsamhet bör iakttagas vid vetorättens utövning på nu angivna grund och att befogenheten icke utövas på sådant sätt, att autonomins grundprinciper, vilka presidenten jämlikt 24 § R. F. jämväl äger upprätthålla, obehörigen läderas. Ifrågavarande uttryck med dess obestämda och tänjbara innebörd synes böra modifieras och avgränsas samt härmed förknippade osäkerhetsmoment ur självstyrelselagen avlägsnas.

I sådant syfte har detta stadgande i förslaget avfattats sålunda, att vetorätten i denna form kunde komma till användning i de fall, att landstinget vidtagit lagstiftningsåtgärder, som uppenbarligen inkräkta på rikets inre eller yttre säkerhet. Genom en sådan avgränsning av ifrågavarande förbehåll skulle stadgandets innebörd och syftemål klarläggas och möjligheterna till en alltför extensiv tolkning till landskapets nackdel elimineras, utan att likväl rikets berättigade intresse skulle i något avseende åsidosättas.

9. *Landskapslagar av blandad natur.* (14 § 3 mom.).

Det förekommer ofta nog att lagar och förordningar upptaga rättsnormer, vilka med avseende å sin art äro att hänföra dels till rikets, dels till landskapets behörighetsområde, samt att bestämmelser, hörande till båda kategorierna äro så sammanflätade, att en uppdelning utan omarbetning ej kan genomföras. I praxis hava dylika lagar av blandad natur behandlats sålunda, att landstinget med eller utan ändringar i de delar, som hänföras till landskapets befogenhet, accepterat vederbörande författning såsom ett enhetligt, systematiskt uppställt lagkomplex. Sålunda har inkodifiering i lokal lag av stadganden, hörande till rikslagstiftningen, icke i och för sig ansetts utgöra hinder för landskapslagens ikraftträdande, då i landskapslagen upptagits enstaka stadganden i ämnen, som rätteligen hört rikslagstiftningen till, men som utgöra integrerande delar av den lokala lagen och ansetts böra däri upptagas för att komma i sitt rätta sammanhang. Ett dylikt förfaringssätt har dessutom ansetts betingat av praktiska skäl, enär eljest tvivel kunde uppkomma därom, huruvida resp. rikslagsbestämmelser överhuvud skola, lösryckta ur sitt sammanhang, kunna förverkligas på Åland vid lokallagens tillämpning i praxis. För domare resp. åklagare och andra sakägare skulle det medföra en betänklig osäkerhet och svårighet, därest de kompletterande rikslagsbestämmelserna måste uppsökas på annat håll.

Ovan angivna principiella ståndpunkt beträffande betingelserna för blandade lagars ikraftträdande hava i ett stort antal fall godkänts såväl i utlåtanden, avgivna av ålandsdelegationen och högsta domstolen, som ock av republikens president uti hans resolutioner i anledning av underställda landskapslagar. Förutsättning för ikraftträdandet har alltid varit, att någon förändring av gränslinjen mellan rikslagstiftningens och den lokala lagstiftningens giltighetsområden icke äger rum genom ikraftträdandet.

De från rikslagstiftningen hämtade stadgandena böra i sak fullt överensstämma med vederbörande rikslag; sker avvikelse, måste landskapet anses hava i denna del vidtagit en självständig lagstiftningsåtgärd och därigenom gjort intrång i rikets lagstiftningsrätt. Omförmälda villkor bör strängt vidhållas, då fråga är om ett stadgande med grundlagshelgd; ett sådant måste, då detsamma införes i en landskapslag, upptagas oförändrat såväl till innehåll som uttryckssätt.

Den principiella ståndpunkt, som i lagtillämpningen tagit sig uttryck, synes böra lagfästas genom uttrycklig förekrift i självstyrelselagen.

10. *Landskapets initiativrätt* (15 §).

Uttrycket „antaga petitionsförslag och motion" i gällande lag har utbytts mot „väcka initiativ".

Syftemålet med landskapets nämnda initiativrätt synes vara att bereda landstinget möjlighet att med stöd av den lokala sakkännedom, varöver landskapsmyndigheterna förfoga, påverka rikets lagstiftning i och för åvägabringande av särslagstiftning rörande Åland i något ämne, som enligt självstyrelselagen är förbehållet rikets exklusiva lagstiftningsmakt. Landskapets initiativ bör gå ut på åstadkommande av en enbart för landskapet gällande lagstiftning. Härmed är icke sagt, att initiativet nödvändigtvis behöver utmynna i en fristående lagstiftningsakt; de specialföreskrifter rörande Åland, varom fråga är, kunna likaväl inarbetas i det i ämnet tilläventyrs gällande allmänna lagkomplexet.

Landskapets nu berörda initiativrätt skulle enligt förslaget icke vara begränsad till lagmotioner; även framställningar av typen hemställnings- resp. finansmotioner bleve tillåtna.

11. *Särskild föredragande för åländska angelägenheter* (17 § 2 mom.).

I förslaget har med beaktande av såväl rikets som landskapets intresse intagits bestämmelse därom, att ärenden, som röra Åland, skola i statsrådet föredragas av en särskilt tillförordnad med Ålands självstyrelselagstiftning förtrogen person.

12. *Förvaltningsverksamheten* (19 §).

Landskapets förvaltningsbefogenhet är enligt 17 § självstyrelselagen avgränsad enligt samma system, som i 9 § följts vid uppdelningen av lagstiftningskompetensen. Behörighetsgränserna i dessa två paragrafer täcka i huvudsak varandra; regeln är sålunda den, att angelägenheter, som enligt 9 § äro förbehållna rikets exklusiva lagstiftningsmakt, jämväl i fråga om den därav föranledda förvaltningsverksamheten ankomma å statsmaktens organ. I stort sett har Regeringen ansett sig kunna följa denna beprövade linjedelning mellan stats- och landskapsförvaltning. Ett strängt vidhållande av denna grund för kompetensfördelningen är dock icke någon tvingande nödvändighet; avvikelse från regeln bör tagas i övervägande, där lämplighetsskäl tala för en förvaltningsförskjutning.

Den riksmyndighet tillkommande tillsynsbefogenheten på undervisningsväsendets och hälsovårdens områden har i förslaget inskränkts till den förvaltningsverksamhet som förbehållits riket.

Inrättande av rent lokala farleder skulle ankomma å landskapet, likaså lufttrafiken i sjukvårdens och turismens tjänst.

Samtrafiken mellan Åland och fastlandet skulle förvaltas av staten i samråd med vederbörande landskapsmyndighet.

13. *Överenskommelseförordningar* (20 §).

Genom s. k. överenskommelseförordning har enligt 18 § av gällande lag möjlighet beretts till sådan överenskommelse mellan staten och landskapet, att något visst förvaltningsområde helt eller delvis även framgent förbleve under statens myndigheter, resp. att den allmänna förvaltningen tillhörande uppgifter hänfördes till landskapsförvaltningen. Denna form av lagstiftning har i förslaget bibehållits, med regeringen och landskapet förbehållen rätt att uppsäga förordningen.

14. *Landskapets rätt till självbeskattning* (23 §).

Landskapet har i förslaget tillerkänts större frihet att fastställa grunderna för sin självbeskattningsrätt.

Landskapets rätt till de s. k. vederlagsmedlen för kulturella och andra landskapets allmänna väl befrämjande ändamål skulle enligt förslaget genom stadgande i självstyrelselagen lagfästas.

15. *Självstyrelselagstiftningens skattefinansiella system* (28—33 §§).

På sätt framgår av 25 § i självstyrelselagen är autonomilagstiftningens skattefinansiella system så anlagt, att kostnaderna för den förvaltning, som förbliver hos statens myndigheter, bestridas med statens medel, varemot övriga utgifter för landskapets förvaltning och således även anslagsbehoven för de statliga förvaltningsuppgifter, som successivt övergått till lokalförvaltningen, bestridas av landskapet självt. De från landskapet utgående indirekta och huvuddelen av de direkta skatter, som i riket uppbäras, tillfalla fortfarande statskassan, varemot landskapet för täckande av sina behov är i första hand hänvisat till närings- och nöjesskatter, vilka ställts till landskapets disposition, vissa avgifter ävensom självbeskattning i form av tilläggsskatt till den allmänna inkomstbe-

skattningen och tillfällig extra beskattning. Landskapet tillkommer nyttjanderätt till vissa statens jordegendomar på Åland, varjämte landskapet har rätt till de tidigare omförmälda vederlagsmedlen.

För utjämnande av eventuellt uppkommande olikformighet i beskattningen vid jämförelse med andra delar av landet stadgas i 26 § av självstyrelselagen, att bidrag ur statsmedel bör utgivas till landskapet, därest det framgår, att beskattningen i landskapet för självförvaltningens ordinarie behov är i förhållande till de förmåner landskapet åtnjuter proportionsvis högre än beskattningen i medeltal för motsvarande ändamål annorstädes i riket. Fastställandet av bidragets storlek i överensstämmelse med dessa normer ankommer enligt lagen å ett särskilt organ, ålandsdelegationen, till vilken statsrådet utser tvenne och landstinget likaledes tvenne ledamöter. Ordförande i delegationen är landshövdingen. Delegationens beslut skola för att bliva gällande stadfästas av republikens president.

Såsom av stadgandena i 25 och 26 §§ framgår, har lagstiftaren utgått från antagandet, att landskapet i huvudsak kunde reda sig med de för dess behov anvisade skatteinkomsterna och övriga ovannämnda inkomstkällor samt att, därest dessa intrader icke hunne till, bristen skulle täckas genom självbeskattning. Den härigenom eventuellt uppkomna överbelastningen i beskattningshänseende av landskapet i jämförelse med andra delar av riket borde efter förloppet av tre budgetår i sänder utjämnas genom bidrag ur statsmedel åt landskapet. Lagstiftaren utgick sålunda från den uppfattningen, att utvägen av självbeskattning endast i ringa mån behövde anlitas. Sedermera har det emellertid visat sig, att den utjämning, som i antytt avseende föreskrivits, icke kunnat hållas inom så snäva gränser, som vid lagens stiftande antagits, och att landskapets budget efter övertagandet av resp. förvaltningsressorter utvisar ett betydande årligt deficit, som måste täckas genom statsbidrag, därest man vill undvika en oproportionerlig skattestegring för landskapets inbyggare.

Vid de senast verkställda treårsavräkningarna, omfattande perioderna 1938—1940 och 1941—1943, uppgingo de av ålandsdelegationen till kompensation godkända *utgifterna* för självförvaltningens ordinarie behov:

för år	1938	till mk	12,241,567: —
„ „	1939	„ „	12,734,488: —
„ „	1940	„ „	10,872,154: —
„ „	1941	„ „	12,750,126: —
„ „	1942	„ „	14,303,847: —
„ „	1943	„ „	18,021,611: —

För år 1944 kan motsvarande siffra approximativt kalkyleras till mk 20,357,970: —.

Såsom avdrag vid utjämningen observerades vid bidragsregleringen inkomster:

för år	1938	till belopp av mk	944,613: —
„ „	1939	„ „ „ „	1,053,135: —
„ „	1940	„ „ „ „	1,264,870: —
„ „	1941	„ „ „ „	1,519,382: —
„ „	1942	„ „ „ „	1,863,885: —
„ „	1943	„ „ „ „	2,521,627: —

och för 1944, approximativt kalkylerat, mk 3,109,850: —.

De landskapet såsom statsbidrag tillfallande utgiftsöverskotten uppgingo sålunda:

för år	1938	till mk	11,296,954: —
„ „	1939	„ „	11,881,353: —
„ „	1940	„ „	9,607,284: —
„ „	1941	„ „	11,230,744: —
„ „	1942	„ „	12,439,962: —
„ „	1943	„ „	15,499,984: —
„ „	1944	„ „	17,248,120: — (approximativt)

Sammanlagda beloppet av de utgiftsposter, som icke blevo till kompensation godkända utan stannade landskapet till last, uppgick för *hela* den förra treårsperioden till mk 118,488: — och för den senare till mk 218,831: —.

Hade landskapet varit nödsakat att under tiden mellan treårsregleringarna förskottsvis genom självbeskattning eller anlitande av sin kredit anskaffa nödiga medel för handhavandet av sin förvaltning, skulle detta varit ägnat att i hög grad försvåra landskapsförvaltningens nydaning och de olika förvaltningsgrenarnas övertagande av landskapet samt måhända delvis lamslå landskapets förvaltningsorganisation. I syfte att undvika förhandsbeskattning i landskapet tillgodoses förden-

skull landskapets behov av medel för självförvaltningens genomförande och vidmakthållande genom årligen återkommande förskottsbetalningar av statsmedel. Förhandsbetalningen till landskapet utgår numera i form av direkta budgeterade förskottsanslag. Dessa förskott gå i avräkning å det slutliga bidragsbeloppet, som bestämmes efter treårsperiodens slut.

Den skattefinansiella utjämningen mellan riket och landskapet äger rum under tvenne former: den *ordinarie bidragsregleringen* samt den *extraordinarie bidragsregleringen*. Den förra avser utjämning av landskapets ordinarie, budgeterade utgifter, den senare anvisande av statsbidrag för landskapets extraordinarie utgifter på därom av landstinget gjord särskild framställning.

För att fylla de luckor och brister lagstiftningen företer har ålandsdelegationen i stor utsträckning varit tvungen att utarbeta en speciell procedur för fullföljande av sina lagbestämda arbetsuppgifter. De metoder, som sålunda utbildats under årens lopp, hava vunnit högsta domstolens godkännande.

Det av ålandsdelegationen tillämpade systemet för treårsavräkningen är i korthet sagt följande:

Emedan den faktiska skattebelastningen i landskapet befunnits icke vara användbar såsom grund för beräkningen av det landskapet ur statens medel tillkommande bidraget, har ålandsdelegationen, utgående från att skattebördan i huvudsak likformigt drabbade invånarna på Åland och i övriga delar av riket samt att den ev. självbeskattningen sålunda borde utgöra exponenten för skattetryckets stegring, av praktiska skäl ansett sig böra uträkna statsbidraget efter skillnaden mellan landskapet tillfallna inkomster och dess utgifter, eller med andra ord efter den brist, som landskapet skulle varit nödsakat att till täckande av sina ordinarie budgetbehov fylla. Denna brist har ansetts motsvara den ökning av skattebördan på Åland, vilken enligt 26 § i självstyrelselagen skall utjämnas genom statsbidrag,

Landskapet har på grund av sitt självstyrelseprivilegium full frihet att bestämma över sin budget och votera för landskapets behov erforderliga anslag. Men då självstyrelselagens system för utjämning förutsätter, att en betydande del av landskapets budgeterade utgifter skola genom bidragsregleringen gottgöras landskapet av statsmedel, kräves självfallet ur synpunkten av rikets intresse en noggrann efterprövning av det sätt, på vilket landskapet utnyttjat sin budgeträtt. Ålandsdelegationens efterhandskontroll verkställes sålunda, att delegationen i nu antytt syfte underkastar resp. poster, såvitt de ansetts böra komma under omprövning vid budgetutjämningen, en prövning såväl till beloppet som i avseende å utgifternas art och beskaffenhet. Härvid har kontrollerats, att utgifterna av landskapsmyndigheterna äro kalkylerade med iakttagande av nödig sparsamhet och att de icke överstiga vad som för motsvarande ändamål i genomsnitt anslås uti övriga delar av riket.

Regeringen har även för sin del vid granskning av ålandsdelegationens förfaringssätt funnit, att delegationens metoder och ledande normer för finansregleringen böra anses baserade på riktiga grunder. De svåra tolknings- och tillämpningsfrågor, som förekommit till följd av den gällande lagstiftningens otillfredställande utformning, hava i praxis erhållit en ur rättmätighetssynpunkt riktig lösning.

Vid övervägande av spörsmålet om utjämningsproceduren har regeringen i all huvudsak ansett sig kunna följa de riktlinjer, som praxis i detta avseende utbildat. Det måste anses sakenligt att de nuvarande, delvis rätt svävande och oklara, dels svårtillämpliga stadgandena i denna del av självstyrelselagen utbytas mot rättssatser, byggda på den praktiska tillämpningens vedertagna grunder. Nu ifrågavarande avsnitt av föreliggande lagförslag omfattar inalles sex paragrafer 28—33 §§, vilka sålunda komme att ersätta den nuvarande 26 §.

I fråga om ålandsdelegationens sammansättning har regeringen ansett, att ordförandeskapet i ålandsdelegationen icke ovillkorligen borde sammanföras med landshövdingeposten på Åland, utan att till ordförande i delegationen kunde förordnas även annan person. Denna borde dock, på samma sätt som Ålands landshövding, utses av republiken president efter överenskommelse med landstingets talman. Ordförande och samtliga ledamöter ävensom ersättare för envar av dem skulle utses på obestämd tid och

förordnandet kunde återkallas, när skäl därtill föreligger.

Såsom expertkollegium skulle det åligga delegationen att, vid sidan av sin egentliga uppgift såsom organ för bidragsregleringen, på anmodan tillhandagå statsrådet och dess ministerier med utlåtanden i landskapet och dess självstyrelse rörande angelägenheter, så ock att enligt statsrådets uppdrag uppgöra förslag till överenskommelseförordningar, då sådant av behovet påkallas (28 § 2, 3 och 4 mom. samt 33 §) samt att granska förslag till landskapsförordningar (13 §).

Den ordinarie bidragsregleringen skulle enligt lagförslaget (29 §) verkställas per finansår och icke såsom tidigare för treårsperioder. Åstadkommande av årliga avräkningar har varit ett länge närt önskningsmål hos landskapsmyndigheterna. Härigenom kunde anslagsbehoven bättre överblickas och ett stabilare underlag för budgetberedningen erhållas. Genom de långa intervallerna vid bidragsutjämningen uppkomma vid landskapets årliga budgetreglering vissa osäkerhetsmoment, vilka med tillhjälp av årliga avräkningar kunde undanröjas. För ettårsavräkningar tala även kristidens osäkra och fluktuerande prisförhållanden. Några nämnvärda svårigheter för de fall, att jämförelsepunkter för flere år borde läggas till grund för kompensationsprövningen, torde icke vara att emotse, då materialet från föregående avräkningar givetvis alltid stode till förfogande. Är åter fråga om ett företag eller anslagsbehov av den storlek, att kostnaderna borde fördelas på flera år, kräves ovillkorligen att ett detaljerat program för arbetets planläggning i hela dess vidd jämte utförlig motivering framlägges i resp. budgethandlingar.

Ur synpunkten av rikets intresse synes nu berörda reformkrav även medföra fördelar, bl. a. därutinnan, att räntekostnaderna å förskottsbeloppen, resp. å upplånade medel skulle genom de tätare likviderna avsevärt nedbringas.

Gränsen mellan ordinarie och extraordinarie utgifter har i förslagets text uppdragits med större skärpa än i gällande lag, dock i anslutning till vedertagen praxis (30 §). Proportionalitets- och reciprocitetsgrundsatserna hava upptagits med iakttagande av de riktlinjer lagtillämpningen härutinnan följt, likaså normerna för utjämning av utgifterna för ålandsdelegationen, ränteutgifter, subventioner och understöd. Bestämmandet av posterna i inkomstkalkylen skulle jämväl äga rum enligt nu tillämpade regler (29 §).

Vid prövningen av frågor om beviljande av extraordinarie statsbidrag skola enahanda behörighets-, proportionalitets- och reciprocitetssynpunkter anläggas som vid den ordinarie regleringen.

I fråga om underställningsförfarandet hava särskilda ändringar och tillägg vidtagits i lagtexterna. Den ordinarie bidragsregleringen kan komma till stånd endast under förutsättning att republikens president stadfäster ålandsdelegationens beslut. Kan giltigt beslut icke åstadkommas av orsak att presidenten icke önskar oförändrat stadfästa delegationens utjämningsliktvid, måste frågan hänskjutas till förnyad behandling av delegationen. Även i detta skede har delegationen fri prövningsrätt i enlighet med de i självstyrelselagen ingående föreskrifterna, ehuru det givetvis ankommer å delegationen att såvitt möjligt söka utfinna en bas för åstadkommande av en definitiv lösning i sammanjämkningsväg (31 §).

Även beslut om beviljande av extraordinarie bidrag skola av republikens president stadfästas oförändrade eller ogillas. Vägrad stadfästelse kan innebära att saken lämnas beroende på ny framställning av landstinget, resp. ny behandling av delegationen. I sistberörda tvenne fall torde det anses skäligt att motiven för återremissen angivas i resolutionen.

Förfarandet i stadfästelseinstansen har i lagförslaget reglerats enligt nu angivna grunder, vilka i huvudsak ansluta sig till rådande praxis (31 §). Därjämte har i en särskild paragraf (32 §) de legala normerna för förskottsregleringen angivits.

Underställning till republikens president bör äga rum jämväl då delegationen avslagit landstingets framställning om extraordinarie bidrag.

16. Tjänstgöringsskyldighet i stället för fullgörande av krigstjänst (34 §).

Enligt den gällande självstyrelselagen äro Ålands inbyggare befriade från skyldigheten att fullgöra värnplikt, men äro i stället förpliktade att göra motsvarande tjänst vid lots- och fyrinrättningen. När-

mare föreskrifter angående denna tjänstgöringsskyldighet skulle utfärdas genom en speciallag, men en sådan har av kända orsaker tillsvidare icke kommit till stånd.

Enär ordnandet av tjänstgöringen vid lots- och fyrinrättningen enligt vad erfarenheten vidhandengivit möter stora svårigheter, har Regeringen tagit en omläggning av detta system i övervägande. Att befria ålänningarna från alla skyldigheter i nu omförmälda avseende skulle icke sammangå med landskapets statsrättsliga förhållande till riket och kan fördenskull ej ens komma i fråga. Regeringen har ansett sig kunna förorda en sådan lösning av denna grannlaga fråga, att ålänningarna i stället för fullgörande av krigstjänst, skulle förpliktas till tjänstgöring vid civilförvaltningen.

Denna tjänstgöringsskyldighet skulle regleras genom en särskild rikslag, utfärdad med bifall av landstinget.

17. Språklagstiftning. (36, 37, 38, 39 §§).

Enär Åland f. n. är ett enspråkigt svenskt språkområde och bevarandet av landskapets språkliga och kulturella egenart utgör ett av autonomilagstiftningens huvudsyftemål, har uttrycket „i område med finsk befolkningsmajoritet" ansetts böra ersättas med lokutionen „i enspråkigt finskt område". Tvåspråkiga områden på Åland måste anses vara en anomali med hänsyn till autonomilagstiftningens föreskrifter angående skolspråket.

Enligt förslaget vore ålandsdelegationens ämbetsspråk svenska, vilket motsvarar nu tillämpad praxis.

38 § har ansetts erfordra en förtydligande omformulering såvitt angår skriftväxlingsspråket mellan landskapets och statens myndigheter på Åland och republikens regering, centrala myndigheter samt överdomstolar och myndigheter, vilkas förvaltningsdistrikt omfattar förutom landskapet Åland jämväl annan del av riket.

De utlåtanden, som högsta domstolen avgiver till republikens president, voro tidigare avfattade på svenska, men hava under senare år varit finskspråkiga. Detta har motiverats därmed, att dessa utlåtanden äro ställda till republikens president och att domstolens inre ämbetsspråk är finska. Emellertid hava sagda utlåtanden stor betydelse för landskapets inbyggare och myndigheter, och det vore även i rikets intresse, att de skulle taga kännedom om utlåtandenas innehåll för undvikande i möjligaste mån av kompetenskonflikter. Därjämte hör beaktas, att republikens presidents resolutioner i dessa ärenden givas på svenska, vadan det synes naturligt, att högsta domstolens utlåtanden avfattas på samma språk. På grund härav har regeringen ansett, att dessa utlåtanden skola avfattas på svenska likasom ock högsta domstolens avgöranden av vissa tvistefrågor enligt 43 §.

I detta avsnitt har inskjutits en 37 §, innefattande bestämmelserna i garantilagens 2 §, kompletterade med en föreskrift därom, att privatskola på Åland må inrättas endast med landskapsstyrelsens begivande.

18. Besvär och åtal för brott i tjänsten (40, 41 och 42 §§).

I lagförslagets 40 § regleras jämväl besvärsrätten i de fall, då landskapsstyrelsen övertagit statsrådets eller central förvaltningsmyndighets funktioner. Landshövdingens i 2 mom. stadgade befogenhet att i vissa fall förbjuda verkställigheten av landskapsmyndighets beslut finge enligt förslaget utövas endast efter justitiekanslerns hörande.

I 41 § av förslaget har inryckts stadgande rörande forum för tjänsteåtal mot föredragande vid landskapsstyrelsen och övriga tjänstemän vid landskapsförvaltningen.

Väckande av åtal mot lantrådet och ledamot av landskapsstyrelsen torde böra överlämnas åt justitiekanslern på anmälan av landshövdingen.

19. Förfarandet vid högsta domstolen, då kompetenskonflikter handläggas (43 §).

Genom självstyrelselagens 35 § har högsta domstolen enligt den tolkning, som hävdats av doktrinen, tilldelats en rätt vidsträckt befogenhet att avgöra kompetenskonflikter, uppkomna genom landskapsautonomin såväl på lagstiftningens som förvaltningens gebit. Dessa avgöranden äro icke domar, utan utlåtanden med förpliktande verkan.

Det torde med fog kunna ifrågasättas, huruvida detta, till sin innebörd högst märkliga stadgande, som inför en lagtolkningsinstans med auktoritativ avgörande-rätt, står i god överensstämmelse med själv-

styrelselagens 36 §, vilken normerar förfarandet vid bl. a. förklaring av lagen. Den kontrollrätt, som tillerkänts den högsta judiciella myndigheten, kan medföra svårartade rätts- och intressekonflikter, om denna utsträckes till lagstiftningens område. Stadgandets egentliga syftemål torde vara att utgöra regulator mellan resp. förvaltande organ, och i praxis har detsamma tillämpats vid uppkommen meningsskiljaktighet mellan statens och landskapets myndigheter i fråga om förvaltningskompetensen. Med denna begränsning torde den i 35 § anordnade utvägen böra bibehållas såsom behövlig för slitande av behörighetstvister, såvitt angår rätt att vidtaga viss förvaltningsåtgärd. I den mån klarare linjer komma att uppdragas beträffande kompetensfördelningen, skulle stadgandets tillämplighet givetvis minskas.

Högsta domstolen har vid handläggning av ärenden med stöd av 35 § icke aktat nödigt höra den myndighet, mot vilken gjord anmälan om meningsskiljaktighet riktar sig. Med hänsyn till den rättsverkan, som tillkommer högsta domstolens avgöranden, synes ett kontradiktoriskt förfarande ovillkorligen böra påbjudas.

Bland de organ, vilkas befogenheter enligt 35 § kunde bliva föremål för högsta domstolens kompetenskontroll, uppräknas även landstinget. Härmed avses uppenbarligen icke kompetenskonflikter mellan landstinget och landskapsnämnden; dylika konflikter kunna icke slitas på denna väg. Uppkommer meningsskiljaktighet rörande gränserna för landstingets lagstiftningsbefogenhet, prövas dessa frågor i den ordning 14 § stadgar. Landstinget såsom organ för landskapets lagstiftning och beskattning bör hållas utanför paragrafens giltighetsområde.

Lagen lämnar icke klart besked därom, i vilken ordning högsta domstolens avgörande skall påkallas och vilka myndigheter kunna anses behöriga att äska sådant avgörande. Praxis har i detta avseende varit vacklande, och det har t. o. m. gjorts gällande, att det slutligen skulle ankomma å regeringen att överlämna dylika kompetensfrågor till högsta domstolens avgörande. Enligt förslaget skulle denna fråga lösas sålunda, att begreppet „meningsskiljaktighet" skulle avse endast resp. riksmyndighets och landskapsstyrelsens förvaltningsbefogenheter enligt självstyrelselagen samt att endast vederbörande riksmyndighet och landskapsstyrelsen skulle hava rätt att självmant påyrka högsta domstolens avgörande såväl i det fall att åtgärd allaredan vidtagits som även därförinnan. I 43 § har därutöver intagits bestämmelse därom, att ifall vederbörandes tolkning ogillas, tjänsteåtal icke på den grund må väckas.

20. Särskild valkrets för Åland (45 §). Vid de val, som nämnas i 45 §, torde landskapet få bilda en särskild valkrets. Genom denna bestämmelse skulle Åland på grund av dess särställning inom rikskomplexet beredas förmånen att under alla förhållanden företrädas i riksdagen av en representant.

21. Internationella garantier (46 §). Genom 6 § garantilagen har åt Folkförbundets råd överlämnats att övervaka tillämpningen av stadgandena i garantilagen. Sedan Folkförbundet efter världskrigets slut upphört att finnas till och ersats med Förenta Nationerna med därunder lydande organ, har den i garantilagen stipulerade internationella kontrollen i sin tidigare form bortfallit. Regeringen har emellertid ansett, att i förslaget borde intagas förpliktelse för Finlands regering, så snart förhållandena på det mellanfolkliga området det medgiva, söka utverka ett återupplivande av förberörda internationella garanti, såvitt angår tillämpningen av vissa autonomilagstiftningens grundläggande stadganden. Bestämmelse härom har upptagits under 46 §.

Övergångsstadganden.

Ett särskilt övergångsstadgande är av behovet påkallat angående förfarandet vid den bidragsutjämning, som skall verkställas första gången efter lagens ikraftträdande.

Det i 10 § 1 mom. av den gällande lagen upptagna interimsstadgandet rörande giltigheten av rikets lagar och författningar, tillkomna före den 7 maj 1920, då ålandslagen trädde i kraft, har i avvikande redaktion upptagits såsom ett slutstadgande i lagförslagets text.

Därutöver har ett övergångsstadgande ansetts erforderligt för att reglera de fall, då en förskjutning av lagstiftningskompetensen genom den föreslagna ändringslagen äger rum till rikets eller landskapets för-

mån, men resp. rättsområden under tiden mellan självstyrelsens införande och ändringslagens ikraftträdande blivit reglerade enligt den äldre lagens kompetensfördelning.

Lag om ändring av lagen om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland.

Införandet av rättsbegreppet hembygdsrätt i självstyrelselagens system har påkallat en redaktionell bearbetning av 1 och 2 §§ i ovan rubricerade lag.

Erfarenheten har visat, att, såsom lösningsförfarandet för närvarande är ordnat, många år kunna förgå, innan den, vilken förklarats tillkomma lösningsrätt till fastighet, äger tillträda densamma, ävensom att under mellantiden fastigheten kan inlösaren till förfång graveras med betydande inteckningar. För att såvitt möjligt avlägsna dessa missförhållanden har uti 4 § vidtagits sådan ändring, att såsnart slutligt bestämts, vem lösningsrätt tillkommer, äger denna tillträda fastigheten, ävensom att inteckning i försåld fastighet icke får meddelas den nya ägaren, förrän frågan om lösningsrätten och löseskillingens belopp slutligt avgjorts.

Ändringen i 6 § föranledes av den nya bestämmelsen i 5 § självstyrelselagen, att underdomstols utslag beträffande löseskillingens belopp är slutligt.

Förordning om ändring av förordningen angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland.

Såsom en oegentlighet torde böra anses den omständigheten, att republikens presidents resolution vid landskapslagarnas promulgation icke in extenso publiceras i Ålands författningssamling. Detta vore särskilt av nöden i det fall, att visst förbehåll från statsmaktens sida uppställts i fråga om lagar av blandad natur. Det synes fördenskull vara skäl, att till 9 § av förordningen den 13 januari 1922, angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland, foga ett tillägg av innehåll, att republikens presidents tillkännagivande angående landskapslagarnas ikraftträdande alltid bör i Ålands författningssamling kungöras. Därjämte torde paragrafen förtydligas i så måtto, att även utfärdade landskapsförordningar (förslagets 13 §) och överenskommelseförordningar skola i sagda författningssamling intagas.

Ett förslag till ändring av åberopade paragraf biläggas Riksdagen till kännedom.

Med stöd av vad ovan anförts föreläggges Riksdagen till antagande följande lagförslag:

Självstyrelselag för Åland.

I enlighet med Riksdagens beslut, tillkommet i den ordning 67 § riksdagsordningen föreskriver, samt med Ålands landstings bifall stadgas:

1 kap.

Allmänna stadganden.

1 §.

Landskapet Åland tillkommer självstyrelse såsom i denna lag stadgas.

Landskapet Åland omfattar det forna Ålands län, sådant detta bestod intill den 7 maj 1920, då lag om självstyrelse för Åland trädde i kraft.

2 §.

Landskapet Åland företrädes i ärenden, som höra till dess självstyrelse, av landstinget.

Landskapsförvaltningen omhänderhaves av landskapsstyrelsen, som tillsättes av landstinget. Dess ordförande är lantrådet, som väljes av landstinget.

3 §.

Till inbyggare i landskapet Åland hänföras de, som blivit eller lagligen bort bliva mantalsskrivna i någon av landskapets kommuner och vilka under minst fem år oavbrutet där haft sitt egentliga bo och hemvist. Den, som uppfyller dessa villkor, åtnjuter åländsk hembygdsrätt. Finsk medborgare, som sedan denna lag trätt i kraft inflyttar

till landskapet, kan på därom gjord ansökan av landskapsstyrelsen beviljas hembygdsrätt efter oavbruten vistelse på Åland under fem års tid eller, då särskilda skäl därtill äro, under kortare tid.

Lag samma vare i fråga om den, som vid lagens ikraftträdande visserligen är mantalsskriven på Åland, men ännu icke varit där bosatt i fem år.

Hembygdsrätt på grund av födsel tillkommer inom äktenskapet fött barn, vars fader åtnjuter hembygdsrätt, inom äktenskapet fött barn, då modern men icke fadern åtnjuter hembygdsrätt, samt utom äktenskap fött barn, vars moder åtnjuter hembygdsrätt.

Ingår kvinna äktenskap med man, som äger hembygdsrätt på Åland, förvärvar hon hembygdsrätt på grund av äktenskapet. Hava makarna barn, som fötts före äktenskapet, tillkommer jämväl sådant barn hembygdsrätt.

Vad i 3 och 4 mom. är sagt om barn, gälle endast i landskapet bosatt ogift barn under tjuguett år.

Finsk medborgare, som antages till medborgare i främmande land eller bortflyttar från landskapet, förlorar sin åländska hembygdsrätt.

Närmare bestämmelser angående beviljande och förlust av hembygdsrätt utfärdas genom landskapslag.

4 §.

Kommunal rösträtt och rösträtt vid val till landstinget samt rätt att utan sådan inskränkning, som i 5 § sägs, förvärva och besitta fastighet, belägen inom landskapet Åland, tillkommer endast den, som äger hembygdsrätt på Åland. Lag samma vare beträffande rätt att inom landskapet utöva öppen näring.

5 §.

Har fastighet, belägen inom landskapet Åland, genom köp, gåva eller bytesavtal överlåtits till någon, som ej åtnjuter hembygdsrätt, eller till bolag, andelslag, förening, annan sammanslutning eller stiftelse, som ej har i stadgarna angiven hemort inom landskapet eller, även om hemorten är inom landskapet, icke under minst fem år utövat verksamhet på Åland, äga landskapet, den kommun, inom vilken fastigheten är belägen, samt enskild person, som innehar hembygdsrätt på Åland, rätt att inlösa fastigheten till ett pris, vilket i händelse överenskommelse icke ernås bestämmes slutligt av underrätten i enlighet med det vid tiden för fånget rådande prisläget.

Närmare stadganden angående lösningsrättens utövande och om företrädesrätt till inlösen meddelas i särskild lag.

6 §.

Regeringen företrädes i landskapet Åland av landshövdingen, som utnämnes av republikens president efter överenskommelse med landstingets talman. I händelse samförstånd icke ernås, utser presidenten till landshövding en av de fem personer, vilka förordats av landstinget och erbjuda erforderliga förutsättningar för att landskapet skall väl förvaltas samt statens säkerhet tillvaratagas.

Finner presidenten de av landstinget föreslagna personerna icke motsvara de krav här ovan uppställts, skall landstinget anmodas inkomma med nytt förslag till dess lämplig kandidat erhållits.

Länsstyrelsen omhänderhar jämte statens centrala myndigheter, såsom därom särskilt stadgas, de till rikets allmänna förvaltning hörande åligganden inom landskapet Åland.

2 kap.

Lagstiftningen.

7 §.

Landstingets medlemmar skola väljas genom omedelbara, proportionella och hemliga val, och skall rösträtten vid dessa val vara allmän och lika för män och kvinnor, vilka före valåret fyllt tjuguett år. Närmare bestämmelser angående valen utfärdas genom landskapslag.

8 §.

Landstinget sammankommer årligen till lagtima möte och sammankallas på uppdrag av republikens president av landshövdingen till urtima möte.

Landshövdingen öppnar och avslutar landstinget samt överlämnar till tinget presidentens framställningar och meddelanden.

Republikens president äger upplösa landstinget och förordna om verkställande av nya val.

9 §.

Vid förfall för landshövdingen eller under tider, då landshövdingeämbetet är obesatt, förordnar republikens president annan person att fullgöra å landshövdingen enligt 8 § ankommande åligganden.

10 §.

Övriga bestämmelser om landstingets organisation och åligganden utfärdas genom landskapslag.

11 §.

Lagstiftningsrätten på Åland handhaves av landstinget, dock så att rikets lagstiftande organ tillkommer uteslutande rätt till lagstiftning i ärenden angående stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av de till republikens statsförfattning hörande grundlagar ävensom till avgörande i angelägenheter, om vilka beslut enligt regeringsformen icke kan fattas annat än med riksdagens samtycke.

Angående landstingets medverkan till ändring, förklaring eller upphävande av eller avvikelse från de till Ålands landskapsförfattning hörande grundlagarna gäller vad därom är i dessa lagar särskilt stadgat.

Till rikets lagstiftningsbehörighet hänföres jämväl antagande av allmän lag eller utfärdande av förordning, då ärendet rör:

1) närmare bestämmelser angående medborgares i Finland rätt att vistas i eget land, att här fritt välja boningsort och att färdas från en ort till en annan; den i regeringsformens 8, 9 och 83 §§ förutsatta lagstiftningen; yttrande-, församlings- och föreningsfrihetens utövning; förutsättningarna för och verkställande av husrannsakan; undantag från okränkbarheten av brev-, telegraf- och telefonhemligheten; krigstillstånd och arbetsplikt, dock så, att person, som åtnjuter åländsk hembygdsrätt, ej må förpliktas att utföra arbete utom landskapet; inskränkningar i medborgerliga rättigheter med avseende å personer i krigstjänst; sådana inskränkningar i finska medborgares allmänna rättigheter samt sådan reglementering av näringslivet, som under rådande, av ekonomisk kristid framkallade undantagsförhållanden äro nödvändiga och förutsätta enhetlig reglering över hela riket; rätt till expropriation av fast egendom för statsverkets ordinarie förvaltningsbehov;

2) Finlands vapen och flagga samt användningen av riksflaggan å statens och andra offentliga byggnader och såsom sjöfarts- och handelsflagga; instiftande och förlänande av titlar, värdigheter och ordnar ävensom andra utmärkelsetecken, som förlänas av republikens president;

3) rikets förhållande till utländska makter; medborgares i annat land antagande till medborgare i Finland samt förlust av och befrielse från finskt medborgarskap; pass, inflyttning till landet, utlänningars övervakande; utlämnande av förbrytare;

4) försvarsväsendet;

5) skatter och avgifter, vilka skola i riket allmänneligen utgöras, med de i 23 § nämnda undantag;

6) grundsatsen om allmän läroplikt, såvitt angår dennas utsträckning med avseende å lärotvång underkastat barn och de åldersår, under vilka lärotvång tillämpas; bestämmelser angående de fordringar läroinrättning bör motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet; de kunskapsmått, som erfordras för vinnande av viss, av staten erkänd kompetens;

7) grundsatsen om allmän och lika kommunal rösträtt för finsk medborgare, som uppnått lagstadgad ålder, samt omedelbara, proportionella och hemliga val, varvid i omförmält avseende likväl bör beaktas, vad i 4 § är särskilt stadgat angående förutsättningarna för erhållande av sådan rösträtt;

8) familje-, förmynderskaps-, arvs- och testamentsrätt; upphovsmanna-, uppfinnar- och patenträtt samt rätt till släktnamn och förnamn; bolags- och aktierätt, andelslag, försäkringsavtalet, handelsagentur och övriga till den allmänna privaträtten hörande delar av handelsrätten; växel- och checkrätt; illojal konkurrens; bokföringsskyldighet; handelsregister; firma och prokura, varumärke, ursprungsbeteckning, upplags- och warrantrörelse; privat sjörätt;

9) alkoholiagstiftningen; folkpensionering; arbetarförsäkrings- och -skyddslagstiftningen, kollektivavtal och medling i kollektiva arbetstvister samt annan arbetarlagstiftning med de i 13 § 1 mom. 6 punkten omförmälda undantag; skiftesväsendet; fastighetsregister; tomtmätning i stad;

10) bok- och stentryckerirörelse, spridning av tryckskrift och utgivande av periodiska tryckskrifter; bank-, sparbanks-,

pantlåne- och försäkringsrörelse samt valutahandel; gruvor och mineralfyndigheter; margarintillverkningar; svagare maltdrycker för såvitt angår tillsynen över alkoholgränsens iakttagande; handel med konstgjorda gödslingsämnen och beredda fodermedel samt med utsädesvaror; skjutvapen och skjutförnödenheter; explosiva ämnen till den del rikets säkerhet härav beröres; mäklar-, skeppsklarerar- och auktionsförrättaryrket; tillverkning och försäljning av stämpling underkastade arbeten av ädla metaller och andra sådana tillverkningar; samt villkoren för utlännings näringsrätt;

11) här ovan icke särskilt nämnd allmän eller speciell privaträtt, med undantag av stadganden av privaträttslig natur, hörande till de landskapets lagstiftningsbehörighet förbehållna rättsområden, som i 13 § 1 mom. 4, 6, 8 och 9 punkterna omförmälas;

12) fornminnesvården, såvitt angår grundsatsen att landets fasta fornlämningar äro ställda under lagens hägn; statens befogenhet att inlösa sådana fornfynd, som icke av landskapet förvärvas eller behållas, samt de stadganden, som avse skifte av jord, därå fast fornlämning finnes; arkivväsendet, dock så, att landskapsmyndigheternas och kommunernas arkiv ej kunna utan landskapsstyrelsens och vederbörande kommuns tillstånd bortföras från Åland;

13) den allmänna strafflagen och övriga straffbestämmelser för såvitt desamma icke enligt 13 § 1 mom. 11 punkten förbehållits landskapets lagstiftningsbehörighet; rättegångs-, konkurs- och utsökningsväsendet; skiljemannaförfarandet; verkställighet av domar och straff; behandling av lösdrivare, alkoholister och arbetsovilliga personer; allmän benådning;

14) landets allmänna statistik, mantals- och övriga allmänna befolkningslängder; emigration;

15) bekämpandet av epidemier och andra smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur; behörighet att utöva läkarkallet, tandläkaryrket och annan verksamhet inom hälso- och sjukvårdens samt apoteks- och veterinärväsendets områden, så ock, där icke stadgandet i 19 § 7 a punkten till annat föranleder, å dessa områden verksamma personers utbildning samt deras allmänna rättigheter och skyldigheter; sinnessjuklagstiftning, såvitt angår den del av lagstiftningen, som innefattar trygghet för den personliga okränkbarheten och oanstastligheten eller äger samband med straffprocessen eller straffverkställigheten; det legala tvånget för kommunerna i fråga om stads- och kommunalläkares anställande, så ock å dessa ankommande statsmedicinska uppgifter inom områden, hänförda till rikets lagstiftningsbehörighet; rättsmedicinska obduktioner och undersökningar; kastrering och sterilisering; avbrytande av havandeskap; eldbegängelse; apotek och apoteksvaror; tillverkning, förvaring och försäljning av gifter och preparat, uti vilka gift ingår; köttkontroll; förbud mot införsel av djur och djurprodukter; slakt av husdjur och djurskydd;

16) statens ämbetsverks och allmänna inrättningars organisation och verksamhet; statens anläggningar på Åland; ordningen för anställande i samt kompetensvillkoren för befordran till statstjänster och befattningar ävensom statens tjänstemäns och befattningshavares rättigheter och skyldigheter;

17) lots- och fyrväsendet samt annan offentlig sjörätt; lufttrafiken; järnvägsväsendet; tullar och tullväsendet samt tullens och utrikeshandelns enhetliga ordnande; varuutbytets frihet; förmalnings- och inblandningstvång till befrämjande av den inhemska sädens avsättning; penningväsendet samt sedelutgivningsrätten; mått, mål och vikt; post-, telegraf-, telefon- och radioväsendet; vården om statsverkets egendom, till den del densamma icke av landskapet övertagits;

18) ändring i ecklesiastik, judiciell, kommunal eller kameral indelning ävensom i administrativ indelning, såvitt angår å staten ankommande förvaltningsverksamhet;

19) område, som är reglerat genom internationella fördrag, dock så, att fördrag med utländsk makt uti de i 33 § regeringsformen stadgade fall beträffande Åland böra godkännas jämväl av landstinget, för såvitt angår bestämmelser, som innebära upphävande eller ändring av stadganden i självstyrelselagen; samt

20) område, vilket hittils icke av lagstiftningen förutsatts och som med tillämpning av de grundsatser denna paragraf innehåller är att hänföra till rikets lagstiftningsbehörighet.

Ej må dock utan landstingets bifall änd-

ring i rikslag, såvitt rör landskapet Åland och dess inbyggare, vidtagas angående grundsatsen om enskilds rätt att äga och besitta fastighet i landskapet Åland ävensom rörande de i 6 och 7 punkterna angivna grundsatserna.

12 §.

Innan av republikens president eller statsrådet med utövning av den i 28 § regeringsformen dem förbehållna rätten utfärdas förordning, som innehåller stadganden rörande enbart landskapet Åland i ärenden, som enligt 11 § äro hänförda till rikets lagstiftningsbehörighet, skall landskapsstyrelsen beredas tillfälle att i ärendet avgiva utlåtande.

13 §.

Landstinget äger i den ordning denna lag stadgar, med iakttagande av nedan angivna undantag och begränsningar samt de förbehåll beträffande rikets lagstiftningsbehörighet, som 11 § i övrigt innehåller, utöva lagstiftningsrätt i landskapet rörande angelägenheter, då ärendet rör följande rättsområden:

1) rätt till expropriation för allmänt behov mot full ersättning, med undantag av tvångsinlösen av fast egendom för statsverkets ordinarie förvaltningsbehov;

2) undervisningsväsendet inom de gränser 11 § 3 mom. 6 punkten angiver;

3) kommunalförvaltning, kommunal beskattning och kommunal vallag samt lagstiftning om samhällen med sammanträngd befolkning, dock med den begränsning 11 § 3 mom. 7 punkten i dessa avseenden innehåller;

4) vattenrätten;

5) moderskapsunderstöd och familjebidrag samt bosättningslån och familjebostadsunderstöd;

6) arbetsavtal, arbetsreglemente, läroavtal; bostadsförmedling; tiden för öppenhållande av handels- och andra rörelser samt affärskontor;

7) inlösen av legoområden och kolonisationsverksamhet;

8) jord- och tomtlegorätten, fiskerilagstiftningen samt lagstiftningen om idkande av jordbruk, boskapsskötsel, skogsbruk och jordbrukets övriga binäringar, bete och ägors fredande, jakt och växtskydd;

9) öppen näring och näring till självförsörjning med iakttagande av näringsfrihetens grundsats; uppdelning i fria och reglementerade näringar; annan näringsrätt med de undantag, som i 11 § 3 mom. 10 punkten sägs;

10) fornminnesvården, med den inskränkning, som i 11 § 3 mom. 12 punkten avses;

11) bestämmelser om bötesstraff och utsättande av vite och annat äventyr inom rättsområden, hänförda till landskapets lagstiftningsbehörighet; disciplinär bestraffning av tjänstemän och befattningshavare vid Ålands landskapsförvaltning;

12) upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt brottslighetens förebyggande och stävjande, med undantag av ordningsmaktens verksamhet till tryggande av statens säkerhet och polisuppgifterna på de områden, för vilka rikets lagstiftning skall gälla även på Åland;

13) eldfarliga oljor; explosiva ämnen, i den mån statens säkerhet härav icke berörs;

14) lagstiftning om barnskydd, med undantag av däri upptagna stadganden, hörande till familje- och förmynderskapsrättens områden, samt sådana, som äga samband med strafflagstiftningen;

15) fattigvård, invalidvård, dock icke såvitt angår krigsinvalider; blindunderstöd och annan social omvårdnad; kommunala vårdnämnder;

16) hälso- och sjukvården med den begränsning, som i 11 § 3 mom. 15 punkten föreskrives;

17) väghållningen, skjutsväsendet, bestämmelser, som reglera trafiken, lagstiftning om motorfordon, dock icke specialföreskrifter om snabbgående motorfarkoster; den lokala sjötrafiken och härför avsedda kommunikationsleder;

18) naturskydd och inplantering av främmande djurarter;

19) lagstiftning om stadsplan och tomtindelning; byggnads- och brandlagstiftning;

20) lagstiftning om landskapets vapen och flagga och dessas användning samt om enskild flaggning; ävensom

21) övriga angelägenheter, vilka icke såsom rikslagstiftning blivit riket förbehållna.

Landstingets lagstiftande verksamhet ut-

övas genom beslut i särskilda beskattningsärenden, som i 23 § omförmälas, samt genom antagande av landskapslagar för landskapet Åland. Landskapslag kan antingen innefatta en självständig lagstiftningsakt eller ock avse antagande av rikets motsvarande lag eller förordning att såsom sådan eller med vissa efter förhållandena anpassade ändringar eller tillägg tillämpas i landskapet.

Har landstinget i landskapslag bemyndigat landskapsstyrelsen att vid behov meddela närmare föreskrifter angående verkställighet och tillämpning av landskapslagen, må sådana bestämmelser utfärdas genom landskapsförordning. Innan sådan förordning utfärdas, bör landskapsstyrelsens förslag underställas ålandsdelegationens granskning och delegationens utlåtande över förslaget inhämtas.

14 §.

Landstingets beslut om antagande av landskapslag insändes till republikens president av landskapsstyrelsen, varom underrättelse bör meddelas landshövdingen.

Därest republikens president, efter att hava infordrat ålandsdelegationens och högsta domstolens utlåtanden, finner att en av landstinget antagen lag berör de i 11 § omförmälda riket förbehållna ärenden eller rikets inre och yttre säkerhet, äger han rätt att, inom tre månader från det underrättelse om lagens antagande delgivits honom, förordna att sagda lag skall förfalla. Har republikens president redan därförinnan med avseende å en landskapslag tillkännagivit, att han icke kommer att begagna sig av ovan angivna befogenhet, träder landskapslagen omedelbart i kraft.

Har i landskapslag för vinnande av enhetlighet och överskådlighet upptagits vissa bestämmelser av rikslagstiftningsnatur, vilka i sak äro överensstämmande med motsvarande stadganden i rikets lag, skall detta icke utgöra hinder för landskapslagens ikraftträdande. Dylika landskapslagar av blandad natur medföra icke förändring av landskapslagstiftningens giltighetsområde i förhållande till rikslagstiftningen.

15 §.

Landstinget äger rätt att väcka initiativ i sådan landskapet enskilt rörande angelägenhet, som hänför sig till de enligt denna lag riket förbehållna lagstiftnings- eller förvaltningsområden, att genom regeringens försorg riksdagen föreläggas.

16 §.

Landskapsstyrelsen äger rätt att göra framställningar om utfärdande av administrativa förordningar för landskapet Åland.

3 kap.

Förvaltningen.

17 §.

Republikens president fattar beslut i ärenden rörande landskapet Åland på sätt i 34 § regeringsformen stadgas.

Ärenden, som röra landskapets självstyrelse, föredragas i statsrådet av någon med självstyrelsen förtrogen och till uppdraget av statsrådet förordnad person.

18 §.

Landskapsstyrelsens sammansättning ävensom dess och lantrådets åligganden inom de i denna lag stadgade gränser, så ock de för ledamöter i landskapsstyrelsen gällande kompetensvillkor bestämmas genom landskapslag.

19 §.

Under rikets allmänna förvaltning kvarstå:

1) handhavandet av utrikesärendena;

2) justitieförvaltningen;

3) förvaltningen av militära angelägenheter;

4) förvaltningen i fråga om statens säkerhet;

5) statens finansförvaltning;

6) den å statsmyndighet ankommande allmänna tillsynsbefogenheten över undervisningsväsendet, för såvitt angår de områden, som jämlikt 11 § 3 mom. 6 punkten hänförts till rikets lagstiftningsbehörighet;

7) förvaltningsverksamheten och tillsynsbefogenheten inom den del av hälso- och sjukvårdens lagstiftningsområde, som enligt 11 § 3 mom. 15 punkten är riket förbehållen, för såvitt sagda förvaltning icke enligt allmän lag eller förordning ankommer å kommunerna, och bör härvid iakttagas:

a) att på hälso- och sjukvårdens område verksamma medicinalstyrelsen underlydande personer, vilka äro finska medborgare men i Sverige erhållit sin utbildning och förklarats kompetenta, skola, sedan de

hos medicinalstyrelsen behörigen styrkt sig äga nödig kunskap uti den i Finland på området gällande lagstiftningen, utan dispens vid utövandet av sin verksamhet på Åland anses fylla de fordringar, som finnas uppställda för utövande av motsvarande sysslor i övriga delar av riket;

b) att fastställande av reglementen och instruktioner för sjukvårds- och förlossningsanstalter, som upprätthållas av landskapet, kommun eller kommunal sammanslutning, samt utnämning eller förordnande av ansvarig läkare vid sådan anstalt ankommer å landskapsstyrelsen efter det medicinalstyrelsens yttrande i ärendet inhämtats;

c) att regleringen av distrikts-, stads- och kommunalläkares tjänstgöringsområden ankommer å landskapsstyrelsen efter medicinalstyrelsens hörande;

d) att besättande av distriktsläkartjänst ankommer å landskapsstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen och att utnämning av stads- och kommunalläkare tillkommer landskapsstyrelsen efter det val ägt rum samt medicinalstyrelsen avgivit utlåtande angående den valdes behörighet och lämplighet för tjänsten;

e) att meddelande av tillstånd till inrättande av privata sjukvårds- och förlossningsanstalter i landskapet och godkännande av deras föreståndare tillkommer landskapsstyrelsen efter det medicinalstyrelsens utlåtande i ärendet inhämtats; samt

f) att handhavandet av köttkontrollen på Åland ankommer å landskapsstyrelsen, dock så att vederbörande statsmyndighet äger förordna köttkontrollör och godkänna slaktinrättning och köttkontrollstation samt pröva och avgöra besvär över köttkontrollörs åtgärder;

8) de grenar av statsförvaltningen, som omförmälas under 11 § 3 mom. 17 punkten, dock så att förvaltningen av lufttrafiken inom landskapet på sjukvårdens och turismens områden ankommer å landskapsstyrelsen; förvaltningen av statens kommunikationer samt den förvaltning, som hänför sig till övriga kommunikationer med avseende å transitotrafiken och, i samråd med vederbörande landskapsmyndighet, samtrafiken mellan landskapet Åland och fastlandet;

9) verkställande av expropriation av fast egendom för statsverkets ordinarie förvaltningsbehov, dock att landskapsstyrelsen skall beredas tillfälle att avgiva utlåtande innan beslut om sådan expropriation av statsrådet fattas; ävensom

10) de administrativa uppgifter, vilka i övrigt föranledas av i 11 § nämnda ärenden, som förbehållits rikets lagstiftningsbehörighet.

I övriga delar handhaves förvaltningen av självstyrelsemyndigheterna, såvida densamma icke enligt denna lag ankommer å republikens president eller statsrådet.

Till rikets centralförvaltning hörande fackmyndigheter äro förpliktade att i förekommande fall, där särskild sakkunskap är erforderlig, inom gränserna för sin allmänna behörighet och för såvitt laga hinder icke möter, på därom gjord anhållan bistå landskapsstyrelsen vid handhavande av de till självstyrelseförvaltningen hörande uppgifterna. Angående dylik handräckning gäller vad som redan är eller framdeles varder genom förordning närmare stadgat.

20 §.

Genom förordning kunna, med landskapsstyrelsens begivande, å rikets allmänna förvaltning ankommande uppgifter för viss tid eller tillsvidare tilldelas landskapsförvaltningen, ävensom till landskapsförvaltningen hörande uppgifter överföras på rikets allmänna förvaltning.

Utan hinder av förordning, som i 1 mom. sägs, må landstinget inom gränserna för sin lagstiftningsbehörighet antaga landskapslag, som innebär ändring av förordningen. Ej må dock sådan landskapslag träda i kraft innan förordningen ändrats eller upphävts.

Uppsäges i 1 mom. nämnd förordning eller antages i 2 mom. omförmäld landskapslag, skall förordning om ändringen eller upphävandet utfärdas inom ett år efter uppsägningen eller efter det underrättelse om landskapslagens ikraftträdande delgivits regeringen.

4 kap.

Lagskipningen.

21 §.

Domsrätten i rättegångsmål och -ärenden utövas av statens domstolar.

22 §.

Förvaltningsrättsliga besvärsmål avgöras av länsstyrelsen.

5 kap.

Landskapets hushållning och ålandsdelegationens uppgifter.

23 §.

Landskapet Åland har rätt att för sina behov använda inkomsterna från närings- och nöjesskatter, och äger landstinget besluta om dessa skatter.

Landstinget äger jämväl för landskapets behov påbjuda en tilläggsskatt å inkomst att påföras och uppbäras i samband med statens allmänna inkomstskatt liksom ock att pålägga tillfällig extra inkomstbeskattning, ävensom bestämma de avgifter, vilka skola erläggas för landskapsförvaltningen underlydande myndigheters tjänsteförrättningar och expeditioner så ock för anlitande av landskapets inrättningar.

Tilläggsskatten och den tillfälliga extra beskattningen skola utgå enligt av landstinget fastställda grunder. De beslut, som i 1 och 2 mom. nämnas, träda i kraft utan sådan delgivning, som i 14 § påbjudes, men böra meddelas landshövdingen till kännedom.

Landskapet Åland tillkommer rätt att, utöver här ovan nämnda inkomster och skatter, för kulturella och andra landskapets allmänna väl befrämjande ändamål använda det årliga anslag, som enligt särskild lag skall till landskapet ur statsmedel utgivas såsom vederlag för frångångna grundskattemedel.

24 §.

Landshövdingen äger förbjuda verkställighet av beslut, som rör beskattning, om han finner att beslutet:

1) försvårar varuutbytet mellan in- och utlandet eller mellan landskapet Åland och fastlandet;

2) innefattar oskäliga eller för trafiken skadliga avgifter å anlitandet av allmänna vägar, farleder eller landskapsförvaltningen underlydande inrättningar; eller

3) har till följd att beskattningen uppenbarligen förfördelar enskilda skattdragande eller olika samhällsklasser.

Har landshövdingen förbjudit verkställande av beslut, skall beslutet underställas republikens presidents prövning.

25 §.

Nyttjanderätten till statens jordegendom i landskapet Åland övergår till landskapet, dock icke beträffande sådan egendom, som förblir anslagen till boställen åt statens tjänstemän ,ej heller till den egendom, som nu eller framdeles kommer till användning för statsverkets behov.

Genom förordning, utfärdad med landskapsstyrelsens begivande, kan landskapsförvaltningen tilldelas befogenhet att i kolonisationssyfte upplåta mark under äganderätt å sådan del av statens i landskapets vård befintliga jordegendomar, som ej blivit till stomlägenhet undantagen; skolande i fråga om rätt till dylikt jordförvärv samt löseskillingens bestämmande i tillämpliga delar gälla vad beträffande statens boställen i sådant syfte är förekrivet, likväl med iakttagande av vad om rätt att innehava fastighet i landskapet Åland är i lag särskilt stadgat. Influten löseskilling förvaltas av statverket, men avkastningen därav tillkommer landskapet såsom vederlag för frångången nyttjanderätt.

26 §.

Om upptagande av lån för landskapets gemensamma gagn eller för särskilda dess behov besluter landstinget. För upptagande av obligationslån ävensom lån i utlandet erfordras samtycke av republikens president.

27 §.

Kostnaderna för den förvaltning, som enligt 19 § fortfarande handhaves av statens myndigheter, liksom ock de utgifter, vilka härflyta av rättsvården, bestridas ur statens medel. Övriga utgifter för landskapets behov bestridas av landskapet självt med rätt likväl för landskapet att jämlikt de i 29 § stadgade grunder få utgifterna för självförvaltningens ordinarie behov utjämnade genom statsbidrag.

Landskapets årliga inkomst- och utgiftsstat fastställes av landstinget. Angående sättet för årsstatens uppgörande samt för fattande av beslut om ändring i och tillägg till fastställd årsstat stadgas genom landskapslag.

Särskild årsstat skall av landstinget fastställas för de i 23 § 4 mom. nämnda vederlagsmedlen samt landskapets övriga enskilda inkomster och utgifter.

28 §.

Den skattefinansiella utjämningen mellan riket och landskapet Åland verkställes

av ett särskilt organ, ålandsdelegationen, dels genom ordinarie bidragsreglering dels genom beviljande av extraordinarie bidrag enligt de i 29 och 30 §§ stadgade grunder.

Ålandsdelegationen består av tvenne ledamöter, utsedda av statsrådet, samt tvenne, utsedda av landstinget. Ordförande i delegationen utses av republikens president efter överenskommelse med landstingets talman. Av republikens president, statsrådet och landstinget utses dessutom i förenämnd ordning för ordföranden och envar ledamot en ersättare. Delegationen är beslutför, då ordföranden och samtliga ledamöter eller ersättare för dem äro närvarande.

Uppdraget att vara ordförande, ledamot eller ersättare i delegationen kan av republikens president, statsrådet eller landstinget återkallas, när skäl därtill anses föreligga.

29 §.

Ordinarie bidragsreglering verkställes i efterhand för en tid av ett år i sänder. Till grund för utjämningen skall läggas landskapets utgifter under finansåret för självförvaltningens ordinarie behov ävensom de landskapet under samma tid tillfallna inkomsterna.

Vid statsbidragets beräknande skall iakttagas:

att såsom ordinarie utgifter må anses anslagsbelopp för behov, vilkas tillgodoseende enligt de i denna lag fastställda behörighetsgränserna ankommer å landskapet och vilka icke äro att hänföra till de i 30 § angivna extraordinarie utgifterna;

att kostnaderna för självförvaltningens ordinarie behov skola utjämnas genom statsbidrag i den utsträckning, vari motsvarande ändamål i övriga delar av riket tillgodoses eller understödas;

att landskapet således skall genom bidragsregleringen komma i åtnjutande av lika förmåner, som på motsvarande områden beredas övriga delar av riket, varvid bör beaktas landskapets avskilda läge, särförhållanden, rådande prislägen på Åland och befolkningens särskilda levnadsbetingelser samt härav påkallade anslagsbehov;

att landskapet bör ansvara för de kostnader, som påkallas av ålandsdelegationens verksamhet såsom organ för den skattefinansiella utjämningen, till den del dessa kostnader hänföra sig till de av landstinget utsedda ledamöterna av delegationen, medan däremot övriga kostnader för delegationen bestridas ur statsmedel;

att ränteutgifter, som uppkommit genom upplåning av erforderliga tillskottsmedel för bestridande av sådana landskapets kostnader, vilka ur statsmedel ersättas, skola gå i utjämning vid regleringen;

att subventioner och understöd böra vid regleringen beaktas, för såvitt desamma motsvara jämförliga kostnader för av staten upprätthållen eller understödd enahanda verksamhet; ävensom

att till landskapets inkomster, vilka skola vid regleringen beaktas, böra hänföras av landskapet uppburna närings- och nöjesskatter ävensom avgifter för landskapsmyndigheternas tjänsteförrättningar och expeditioner och för anlitande av landskapets inrättningar, samtliga dessa skatter och avgifter beräknade enligt i riket stadgade grunder, inkomsterna från statens, av landskapet övertagna jordegendomar och fiskerier, samt ränteinkomster och andra löpande eller tillfälliga inkomster, men icke de i 23 § 4 mom. nämnda vederlagsmedlen samt landskapets övriga enskilda inkomster och ej heller i 23 § 2 mom. omförmäld tilläggsskatt och tillfällig extra beskattning.

30 §.

Har landstinget gjort framställning om beviljande av bidrag till extraordinarie utgifter, fattas beslut härom av ålandsdelegationen.

Såsom extraordinarie utgifter anses större engångsutgifter för bekostande eller understödande av anstalter, inrättningar eller företag, vilka med avseende å planläggning och kostnadsberäkning kräva en särskild ingående behandling och vilkas finansiering icke sammanhör med den ordinarie budgetregleringen. Ej må extraordinarie statsbidrag beviljas, med mindre anslaget avser att tillgodose ett ändamål, hörande till självförvaltningens område, ej heller till högre belopp än vad som för motsvarande ändamål anslås i andra delar av riket, därest icke på Åland rådande prislägen, landskapets särförhållanden och avskilda läge eller befolkningens särskilda levnadsbetingelser påkalla avvikelse härutinnan.

31 §.

Ålandsdelegationens beslut rörande ordinarie bidragsreglering och beviljande av extraordinarie bidrag skola för att bliva gällande stadfästas av republikens president. Underställning till republikens president skall äga rum även i det fall, att landstingets framställning om beviljande av extraordinarie bidrag blivit av delegationen avslagen.

Beslut, som underställts republikens presidents prövning, skola stadfästas oförändrade eller ogillas.

Vinner ålandsdelegationens beslut angående ordinarie bidragsreglering icke oförändrat republikens presidents stadfästelse, skall ärendet hänskjutas till delegationen i avseende å förnyad behandling. Godkännes icke beslut om extraordinarie bidrag, kan ärendet, därest sådant anses vara av omständigheterna påkallat, likaledes återförvisas till delegationen.

Vid underställning av sitt beslut om beviljande av extraordinarie bidrag äger delegationen framställa förslag angående tiden, sättet och ordningen för bidragets utgivande, samt angående de villkor, som böra härvid fästas i syfte att säkerställa bidragsbeloppets användande för det avsedda ändamålet.

32 §.

Landskapets behov av medel för självförvaltningens genomförande och vidmakthållande skall i avbidan på utjämningen tillgodoses genom årliga, på framställning av ålandsdelegationen i statsförslaget upptagna förskottsanslag till erforderligt belopp. Dessa förskott skola gå i avräkning å det slutliga bidragsbeloppet.

33 §.

Utöver vad ovan sägs åligger det ålandsdelegationen:

att på anmodan tillhandagå statsrådet och dess ministerier med utlåtanden;

att enligt statsrådets uppdrag utarbeta förslag till förordningar, som avses i 20 §;

att till högsta domstolen avgiva i 43 § förutsatta utlåtanden; samt

att till landskapsstyrelsen avgiva utlåtanden angående förslag till landskapsförordning.

6 kap.

Tjänstgöring vid civilförvaltningen i stället för fullgörande av värnplikt.

34 §.

Landskapet Ålands inbyggare äro skyldiga att, i stället för fullgörande av värnplikt, tjänstgöra vid civilförvaltningen såsom därom i rikslag med landstingets bifall särskilt stadgas.

Vad här ovan stadgats, gäller dock icke dem, vilka efter fyllda tolv år inflyttat till landskapet Åland från annan ort i Finland, där de skulle hava varit värnpliktiga.

Sådan inbyggare i landskapet, som i första momentet åsyftas, må dock, där han det åstundar, fullgöra värnplikt vid rikets försvarsmakt.

7 kap.

De offentliga tjänsterna.

35 §.

Landskapsförvaltningen underlydande tjänster och befattningar inrättas och tjänstemän till desamma utnämnas av landskapsstyrelsen.

36 §.

Statsmyndigheternas i landskapet Åland samt ålandsdelegationens ämbetsspråk är svenska. Angående finsktalande sakägares rätt att i egen sak, som av myndighet handlägges, använda sitt eget språk samt på detta språk utfå expedition, gälle vad i allmän språklag stadgas angående svensktalandes rätt i enspråkigt finskt område.

37 §.

Ålands landsting och kommuner äro icke skyldiga att underhålla eller lämna bidrag till andra skolor än sådana, i vilka undervisningsspråket är svenska.

I statens undervisningsanstalter skall undervisningsspråket vara svenska.

Utan vederbörande kommuns samtycke må ej undervisning i finska meddelas i folkskola, som underhålles eller åtnjuter understöd av staten eller kommun.

Privatskola kan i landskapet inrättas endast med tillstånd av landskapsstyrelsen.

38 §.

Skriftväxlingsspråket mellan de till landskapsförvaltningen hörande myndigheter

och statsmyndigheterna i landskapet Åland, så ock mellan nämnda myndigheter, å ena sidan, samt å den andra sidan rikets regering, centrala myndigheter och sådana överdomstolar och statsmyndigheter, vilkas domkrets eller förvaltningsdistrikt innefattar förutom landskapet Åland jämväl viss annan del av rikets område, skall vara svenska.

Högsta domstolens utlåtanden och avgöranden i ärenden, som röra landskapet, skola avfattas på svenska språket.

39 §.

I statens tjänst i landskapet Åland må icke anställas någon, som icke styrkt, att han fullständigt behärskar svenska språket såväl i tal som skrift.

8 kap.

Om besvär och åtal för brott i tjänsten.

40 §.

Över landskapsstyrelsens beslut ävensom övriga ämbetsåtgärder må besvär anföras, såsom i riket är stadgat om anförande av besvär i motsvarande fall.

Finner landshövdingen, att landskapsförvaltningen underlydande myndighets beslut överskrider myndighetens befogenhet, skall han efter justitiekanslerns hörande förbjuda verkställigheten av sådant beslut.

41 §.

Tjänsteåtal mot lantrådet samt mot ledamot av och föredragande vid landskapsstyrelsen handläggas av Åbo hovrätt. Annan innehavare av tjänst eller befattning vid landskapsförvaltningen åtalas för brott i tjänsten vid behörig underrätt, där ej annorlunda är särskilt stadgat.

42 §.

Prövar landshövdingen, att lantrådet eller ledamot i landskapsstyrelsen vid utövning av sitt ämbete förfarit i strid med gällande lagar eller författningar eller underlåtit vad dem i tjänsten åligger, anmäle härom till justitiekanslern.

9 kap.

Särskilda bestämmelser.

43 §.

Uppkommer i fråga om rätt att vidtaga viss förvaltningsåtgärd meningsskiljaktighet angående riksmyndighets eller landskapsstyrelsens befogenheter enligt denna lag, äger högsta domstolen, på anmälan av myndigheten eller landskapsstyrelsen och sedan vederbörande blivit i saken hörd och ålandsdelegationen avgivit utlåtande i ärendet, avgöra detsamma. Ogillas vederbörandes tolkning, må tjänsteåtal icke på grund härav väckas.

44 §.

Stadgandena i denna lag må icke ändras, förklaras eller upphävas, ej heller må avvikelse från dem göras annorledes än med landstingets bifall och i den ordning, som om grundlag är stadgat.

Angående landstingets initiativrätt härutinnan gälle vad i 15 § är stadgat.

45 §.

Inbyggarnas i landskapet Åland rätt att deltaga i val av president och val till riksdagen undergår icke ändring genom denna lag. Vid sådana val bildar landskapet Åland en särskild valkrets.

46 §.

Regeringen åligger att, såsnart möjlighet därtill föreligger, söka utverka internationell garanti för tillämpningen av denna lag, såvitt angår stadgandena om utnämning av landshövding, den åländska hembygdsrätten, svenska språkets ställning, förvärvande och inlösen av fastighet samt grunderna för den ekonomiska utjämningen mellan riket och landskapet ävensom angående rätt för landstinget att genom förmedling av regeringen få sådan fråga underställd internationellt forum.

Denna lag träder i kraft den ..... 194.. och genom densamma upphäves lagen den 6 maj 1920 om självstyrelse för Åland samt lagen den 11 augusti 1922 angående särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning, 5 § i lagen den 6 maj 1920 angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för Åland så ock övriga mot denna lag stridande stadganden.

Ordinarie bidragsreglering, som då lagen träder i kraft är beroende på åtgärd av ålandsdelegationen, skall med iakttagande av de i denna lag stadgade grunder verk-

ställas för en period av sammanlagt tre finansår, varefter den i 29 § påbjudna ettårsregleringen begynner.

Lagar och författningar, som i riket utfärdats före den 7 maj 1920, då självstyrelse för landskapet Åland infördes, och vilka till sin art jämlikt 13 § äro att hänföra till landskapets lagstiftningsbehörighet, skola fortfarande lända till efterrättelse, för såvitt ändring i desamma icke gjorts eller göres i den ordning, som i denna lag stadgas.

Har genom denna lag rikslagstiftningen tillförts område, som enligt äldre lag reglerats genom landskapslag, eller har genom denna lag till landskapets lagstiftningsbehörighet överförts område, som tidigare reglerats genom rikslagstiftning, skall sådan under tiden mellan självstyrelsens införande och denna lags ikraftträdande tillkommen landskapslag eller rikslagstiftning fortfarande tillämpas i landskapet Åland, intill dess de varda i stadgad ordning upphävda, landskapslagen genom förordning och rikslagstiftningen genom landskapslag.

Där i lag eller särskild förordning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Lag

angående ändring av lagen om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland.

I enlighet med Riksdagens beslut, tillkommet i den ordning 67 § i riksdagsordningen föreskriver, samt med Ålands landstings bifall, skola 1, 2, 4 och 6 §§ i lagen den 1 april 1938 angående utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland (140/38), 1 och 2 §§ sådana dessa lyda i lagen den 1 september 1939 (297/39), erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Har fastighet, belägen inom landskapet Åland, genom köp, gåva eller bytesavtal överlåtits till någon, som ej åtnjuter åländsk hembygdsrätt, eller till bolag, andelslag, förening, annan sammanslutning eller stiftelse, som ej har hemort inom landskapet eller, även om hemorten är inom landskapet, icke under minst fem år utövat verksamhet på Åland, och vilja flere med stöd av 5 § i självstyrelselagen för Åland den ..... lösa fastigheten, tillkommer, där förvärvaren icke träffat avtal om sådan överlåtelse, som i 2 § 2 mom. sägs, landskapet, den kommun, inom vilken fastigheten är belägen, och enskild person, som har hembygdsrätt på Åland, rätt att lösa i nu nämnd ordning. Mellan två eller flere enskilda personer avgör lotten. Landskapets rätt utövas av landskapsstyrelsen.

2 §.

Den, som önskar lösa fastighet, varom i 1 § är fråga, anmäle därom skriftligen hos landshövdingen inom trettio dagar efter det tillkännagivande om lagfarten å vederbörande kommuns anslagstavla anslagits. Landshövdingen åligger att, efter att hava hört överlåtaren och förvärvaren, förordna, huruvida fastigheten är lösningsrätt underkastad.

Har beträffande fastighet bestämts, att den är lösningsrätt underkastad, och har förvärvaren icke inom en månad, räknat från den dag i 1 mom. nämnt belut erhållit laga kraft, överlåtit fastigheten åt någon, som i landskapet åtnjuter hembygdsrätt, eller till sammanslutning eller stiftelse, som under minst fem år utövat verksamhet på Åland och har hemort inom landskapet, bestämme landshövdingen enligt 1 §, vem lösningsrätten skall tillkomma. Då lottning i dylikt fall blir nödig, verkställes den av landshövdingen i lanträdets närvaro.

4 §.

Då landsfastighet löses, skall den avträdas den 14 mars, som inträffar närmast efter tre månader räknat från den dag, då slutligt avgörande träffats därom, vem lösningsrätten skall tillkomma. Stadsfastighet skall avträdas den fardag, som inträffar närmast efter två månader från sagda

tidpunkt. Överenskomma sakägarna om annan överlåtelsedag, lände det till efterrättelse.

Löseskillingen jämte sex procents ränta från överlåtelsedagen skall vid förlust av lösningsrätten erläggas senast den dag löseskillingen efter överenskommelse bestämts eller, ifall löseskillingens belopp överlämnats till domstols prövning, senast inom trettio dagar efter det domstolens utslag fallit.

Ej må inteckning i överlåten fastighet på Åland beviljas den nya ägaren, innan den i 2 § 1 mom. angivna terminen för anmälan om lösningsanspråk tilländalupit, därest icke den nya ägaren visar, att han åtnjuter åländsk hembygdsrätt eller enligt 5 § i självstyrelselagen för Åland är med sådan person jämställt bolag, andelslag, förening, annan sammanslutning eller stiftelse. Har anmälan om lösningsanspråk gjorts, bör meddelande därom omedelbart av landshövdingen tillhandahållas domaren, och må i detta fall inteckning i fastigheten icke beviljas, innan frågan om lösningsrätten och löseskillingens belopp slutligt avgjorts.

6 §.

Ändring i landshövdingens beslut sökes i den ordning allmän lag stadgar.

Helsingfors den 6 november 1946.

Republikens President

J. K. PAASIKIVI.

Justitieminister *Eino Pekkala.*

Bilaga.

Förordning

om ändring av förordningen angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland.

Med stöd av 7 § i lagen den 6 maj 1920 angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för Åland (125/20) ändras härmed, på föredragning av justitieministern, 9 § i förordningen av den 13 januari 1922 angående självstyrelselagens bringande i verkställighet (5/22) såsom följer:

9 §.

Landskapslagar och landskapsförordningar jämte republikens presidents tillkännagivande angående landskapslagarnas ikraftträdande, så ock andra landstingsbeslut av allmännare betydelse kungöras i en särskild Ålands författningssamling benämnd publikation, vari skola intagas jämväl de i 12 och 20 §§ av självstyrelselagen för Åland nämnda förordningar.

Helsingfors den .....